

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 14. oktobra 1885.

O b s e g: O boleznih in elementarnih poškodbah sadnega drevja. — Imenik obdarovanih živinorejcev na živinski pokrajinski razstavi v Postojni dné 10. oktobra 1885. — Imenik obdarovanih živinorejcev na živinski razstavi v Kranjski gori dné 12. oktobra 1885. — C. k. kmetijska družba kranjska. — Gospodarske izkušnje. — Vprašanja in odgovori. — Občinam, oziroma slavnim županstvom trnovsko-vremske doline v prevdarek. (Dalje.) — Trgovinska in obrtna zbornica. (Konec.) — Iz državnega zbora. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O boleznih in elementarnih poškodbah sadnega drevja.

Spisal M. Rant.

Božja narava je uže tako stvarjena, da ima v njej vsaka stvar svoje nasprotnike, kateri jo na vse zadnje tudi umoré in pokončajo. Ne le ljudje in živali, nego tudi rastlinstvo, med tem osobito sadno drevje, je mnogim in raznim boleznim podvrženo ter elementarnim silam prosto razpostavljeno. Boleznim pri ljudéh in živalih pripisujejo se posebni vzroki; tudi boleznim sadnega drevja so gotovi vzroki podlaga. Ako pa hoče zdravnik kako bolezen popolnem ozdraviti, mora pred vsem vzroke, iz katerih je nastala, temeljito in popolnoma poznati, sicer bi bolezní ne le ne ozdravil, nego jo le še povečal in v smrtonosno spremenil. Taka godi se tudi domačemu sadjerejcu gledé bolezní njegovega sadnega drevja. Ni še zadosta, da je domači sadjerejec popolnoma izurjen v pridobivanji krepkih sadnih divjakov iz semena, požlahtnjevanji taistih, pravilnem nasadu na stalno mesto, oskrbovanji, snaženji in gnojenji sadnega drevja, nego on mora biti sadnemu drevju tudi pravi in izurjeni zdravnik. Ako on to ni, mu tudi sadjereja pravih in zaželjenih dohodkov dajala ne bode. Da bode pa domači sadjerejec tudi svojemu sadnemu drevju mogel pravi zdravnik biti, namenil sem se v sledečih potezah najnavadnejše bolozni sadnega drevja ter vzroke, iz katerih nastajajo in pa načine, po katerih se zopet odpraviti in ozdraviti morejo, natančneje spisati.

Sadno drevó, katero je v normalnem razvoju svojem po kakem notranjem ali pa zunanem vzroku moteno in zadrževano, je bolno. Vse bolezní sadnega drevja izvirajo pa ali iz napačne izgoje in nepravilnega oskrbovanja taistega, ali pa tudi od nepovoljnih vremensko-ozračnih okoliščin, katere na sadno drevje na eni ali drugi način slabo in škodljivo vplivajo. Prvi pogoj, kako bolezen zopet radikalno ozdraviti, je ta, da se jo dobro in popolno pozná. — Veliko težje, kot drevesno bolezen prav spoznati, je pa vzroke, iz katerih je nastala, natančneje in strogo preiskati; le ako se nam je

to posrečilo, ozdraviti nam bode mogoče bolno sadno drevo zopet popolno ter je pred prezgodnjim poginom oteti.

Slučajev, ob katerih kako sadno drevo potem, ko bilo je neko gotovo stopinjo svoje normalne starosti nemoteno dočakalo, pogine in zamre, pa nikakor ne moremo in ne smemo med drevesne bolezní prištevati.

Preidimo k stvari sami, k drevesnim boleznim namreč.

I. „Pereči ogenj“ in „rak“ na sadnem drevju.

Med vsemi drevesnimi boleznimi, katere provspenjanje sadnega drevja zadržujejo in oškodujejo, sta najpogostnejši „pereči ogenj“ in pa „rak“. Ti bolezní največ in najpogostneje napadete jabolčno sadno drevje. Ker sta si te dve drevesni bolezní skoraj kot krajcar krajcarju podobni, se med domačimi sadjerejci tudi dostikrat druga z drugo zamenjuje, to je, da se „pereči ogenj“ smatra za „raka“, a „rak“ pa za „pereči ogenj“. Ta zamenjava pa nikakor in nikdar na pravem mestu ni in biti ne more. Pereči ogenj napravi na deblih in vejah sadnega drevja rane, katere se nam po svoji zunanji obliki črne, kot bile bi osmojene in sežgano-suhe, kažejo. Ta drevesna bolezen prikaže se na najzunanjejših delih sadnega drevja; pravi in edini vzrok tej bolezní so pa zunanje drevesne poškodbe, katere se v posledici v „pereči ogenj“ spremené. Ako take rane „perečega ognja“ na sadnem drevju natančneje preiskujemo, opazimo v njihni sredi vsušeni črni les, okolo katerega obrobkov razvijajo se nepravilne, po kambiju nastale otekline; zaradi nepravilne razdelitve kambija na takih mestih se rane „perečega ognja“ na sadnem drevju ne morejo lepo in popolno zarasti in oblití; dostokratov se pa še celó ne zarastejo ne ter v posledici suh les v njeni sredi na deblu in vejah trohneti prične. Take rane so pa na jabolčnem drevju tudi „krvnim ušém“ pravo gnjezdo.

„Rak“ sadnega drevja je ona bolezen, vsled katere po deblu in vejah nastanejo oteklínasti izrastki, ali vozlaste in mehurčaste izbokline. Te otekline po vejah in na deblu drevesnem pa navadno niso posledice zunanjim drevesnim poškodbam, nego so temveč nastale po nepravilni razdelitvi in toku drevesnega soka, kateri se je v takih bunkah preobilno nakopičevati in nabirati pričel. Ako tako bunko (rakovo oteklino) prerežemo,

zapazimo v njej ves žilčast, pikčast in popolno nenormalno razviti les, kateri s pravim in popolno razvitim lesom iste drevesne vrste prav nikakoršne sličnosti nima. Take rakove bunke (otekline) na sadnem drevju se v posledici prav rade in pogostoma same ob sebi razpokajo in trohneti prično.

(Dalje prihodnjič.)

Imenik obdarovanih živinorejcev na živinski pokrajinski razstavi v Postojni

dné 10. oktobra 1885.

Za bike:

1. premijo g. Filip Kavčič, posestnik na Razdrtem;
2. premijo g. Fentler, posestnik v Postojni;
3. premijo g. Blaž Domine, posestnik v Selcah;
4. premijo g. Andrej Jebačin, posestnik v Senožečah.

Za krave:

Za krave čistega plemena

1. premijo g. Matevž Lavrenčič, posestnik na Vrhpolji.

Za krave mešanega plemena

1. premijo g. Aleks. Ličan, trgovec in posestnik v Il. Bistrici;
2. premijo g. Matevž Milavec, posestnik v Gorenjem Logatcu;

3. premijo g. Alojzi Dekleva, posestnik v Postojni;
4. premijo g. Josip Lavrenčič, posestnik v Postojni.

Za telice:

1. premijo g. Josip Dekleva, posestnik v Postojni;
2. premijo g. Miha Mauer, posestnik v Kočah;
3. premijo g. Franjo Klemenc, posestnik v Postojni;
4. premijo g. Josip Fajdiga, posestnik v Zalogu.

Imenik obdarovanih živinorejcev na živinski razstavi v Kranjski gori

dné 12. oktobra 1885.

Za bike:

1. Državno premijo in diplomu c. k. kmetijske družbe g. Miha Razinger iz Podkorena;
 2. državno premijo in diplomu c. kr. kmetijske družbe g. Alojzij Schrey iz Jesenic;
 3. deželno premijo in diplomu c. kr. kmetijske družbe g. Primož Kocijančič iz Dovjega;
- diplomo c. k. kmetijske družbe gospá Jerica Pečar iz Podkorena.

Za telice:

1. Državno premijo in diplomu c. k. kmetijske družbe g. Andrej Willman iz Dovjega;
 2. državno premijo g. Simon Zima iz Dovjega;
 3. deželno premijo g. Josip Košir iz Belepeči;
1. premijo občine Kranjska gora g. Jakob Jančar iz Dovjega;
2. premijo občine Kranjska gora g. Franjo Cuznar iz Podkorena;
3. premijo občine Kranjska gora g. Josip Rabič iz Kranjske gore;
- diplomo c. kr. kmetijske družbe g. Josip Krsnik iz Loga.

Za krave:

1. Državno premijo g. Janez Pleše iz Podkorena;
 2. državno premijo g. Blaž Artelj iz Kranjske gore;
 3. deželno premijo g. Janez Cuznar iz Podkorena;
1. premijo občine Kranjska gora g. Jakob Košir iz Kranjske gore;

2. premijo občine Kranjska gora g. Josip Rabič iz Kranjske gore;
1. diplomu c. k. kmetijske družbe g. Alojzij Schrey iz Jesenic;
2. diplomu c. kr. kmetijske družbe g. Janez Jakelj iz Kranjske gore.

Gospodarske izkušnje.

Stajališče črnih jagod ali borovnic.

Ker je znano, koliko škode napravijo nabiralci črnih jagod gozdom, povemo, kaka tla jim ugajajo:

„Črne jagode najrajši rastejo v šilovnih, posebno v bolj na redko zaraščenih starih borovih gozdih, na sprstenine bogatih, peščeno-ilovnatih tleh.

Na planem ali suhih peščenih tleh črne jagode ne rastejo. Ako jih hočeš zatreti, posekaj stare borovce, pusti nekaj časa goli svet in videl boš, da bodo zginele. V gošči mladega drevja tudi ne rastejo rade, ravno tako jim ne ugajajo mokra-ilovnata, kakor z mahom preraščena tla. Visoke gore ljubijo bolj ko ničave.“

Kako miši iz vrtov pregnati.

S strihninom ali fosforjem pripravljeni pšenični zrne se dobé v lekarnah ali pa jih lekarnarji po zahtevi napravijo. Enaka zrna miši rade pojedó. Ker pa le zunaj lukenj poginejo, se je bati, da bi se druge živali, kakor prašiči, sove itd. ne zastrupile.

Iz tega vzroka se priporoča useden ogelnokisel barjum, kateri povziti provzroči, da miši v luknjah omagajo in poginejo. To sredstvo se pa tako-le naredi: „Vzemi četrt funta usedenega ogelno-kislega barjuma, katerega kupiš v lekarni, deni funt lepe ječmene nove moke zraven in prilij vode. To zmes mešaj toliko časa, da postane trdo testo. Napravi iz tega testa kroglice kakor bob velike in jih meči po eno v posamezne mišje luknje“.

Past za kune.

Kuna je še bolj zvita, kakor lisica, zato se v navadne pasti ne vjame rada. Zaradi silne škodljivosti in drage kože jo pa na več načinov lové. V novjšem času lové jo tako: „Poišči ne prav v goščavi 10 cm. debelo smreko, kakoršno je vihar nagnil. Če enake ne najdeš, nasekaj zdravo smreko, pazi pa, da bode deblo samo 1 m. od tal. Zvrtaj v deblo dve luknji, 30 - 35 cm. eno od druge. Zabilj poleg spodnje luknje na spodnji strani debla (pri tleh) žebelj s široko glavo. Na ta žebelj priveži in nekolikokrat okoli njega ovij dobro skalen, tanek 1-5—2 m. dolg drat. Potegni drat skozi zraven žeblija se nahajajočo luknjo od spodaj na vzgor in zopet nazaj in napravi se na zgornji strani debla precej velika zanjka. Drat se potegne potem po spodnji strani debla do zgornje luknje, skozi to luknjo zopet gori in nazaj in zanjka je zopet narejena, konec drata pa visi spodaj debla. Deni našopano veverco z repom po konci k zgornji zanjki. Vtakni ji glavo do oči v zanjko, tako, da bode držala spodaj luknje na dratu privezan kamen. Kuna misleča, da bode dobila dobro južino se po tistem k spodnji zanjki priplazi. pomoli glavo skozi zanjko, zgrabi veverico za hrbet in jo nazaj potegne. Zanjka pade veverici raz glave in hipoma zadrgne se tudi spodnja zanjka, v kateri se kuna zaduši. Na ta način nalovilo se je uže na tisoče kun“.

bodi mogoče gosta. Kmalu začne se mah lušiti, ves lišaj in drugi zarastki odpadajo; skorja se pomladi. Ta je časih tako nježna, da se človeku kar dozdeva videti, kako novo življenje kroži v drevesu. Pomoček je zelo priprost in mnogo izkušenih gospodarjev ga pohvalno potrjuje. Zato ga zelo priporočamo. Drevesa bodo kmalu vsa zdrava in lepa.

Mah nastane vsled zaduhle in mokrotne lege najhitreje. Izmed vseh mahov drevesu najpogubnejši je oni, ki je rumene ali sivo-bele barve. Je pa mah rastlina zajedavka; seme ima jako fino in drobičko v pušičkah zaprto. Pušičke poknejo in veter raztepe seme, ki obvisi drevesom na poklinah in hrapah vej, kjer kmalu požene korenine ter naglo raste in se dalje širi. Škoduje drevesu podobno kakor plesenj kruhu.

Najprvo odteguje mah drevesu mnogo hrane, katero bi to potrebovalo. Mnogo vej se zavoljo tega usuši. Ob enem ovira izhlapljenje, moti narurni tok drevesnega soka, pouzroči raka in daje potuho mrčesju.

Zatorej svetujemo, naj gospodarji marljivo snažijo svoja drevesa. Mazanje z apneno vodo zamori mah, pokonča mrčesje zalege in drevo si opomore in se pomladi.

Napajanje travnikov pozno na jesen.

Jesensko deževje odplavi z njiv, vinogradov, gozdov mnogo redilnih tvarin. Zato je voda potočnica v tem času najboljša ter napajanje ni zamuditi. Jesenski čas je v to svrhu najbolj pripraven.

Ako imamo suho jesen, kaže noč in dan napajati ter se dá nadaljevati, ko bi tudi sneg zapadel, če le mraz ne pritisne. Napajanje škoduje, kedar voda zmrzne in z ledeno krasto travnike pokrije, ki se časih po več mesecev ne raztali. Koristi vendar ledena odeja z mahom zaraščenim travnikom.

Led namreč mah vzdigne iz tal in ko je travnik posušen, moremo mah z brano zelo lahko odpraviti. Nagi prostori se posejejo s travnim semenom in z železnimi grabljami povlačijo. Kanali se naj iztrebijo, zemlja pa za kompost porabi, kolikor je ostane, ko smo jame po travniku bili zasuli. Kompostni gnoj koristi največ travnikom. Želeti je, da si ga povsod kolikor največ pridelujejo.

Pomoček zoper pereči ogenj pri svinjah.

O tem piše „Gospodarski list“ tako-le:

V neki občini je v enem letu poginilo blizu 100 svinj po perečem ognju ali črmu. Recimo, da je vsaka svinja povprek bila 15 gold. vredna. Tedaj izvemo, da je samo ena občina v enem letu imela 1500 gold. škode. Nameri se pa, da samo pri eni hiši po več let svinje pocrkajo za perečim ognjem, da je po 300 gold. škode. Zadene jih pa dvojna nesreča; prvič so svoje svinje izgubili in so prisiljeni drugič svinj nakupiti za pleme in rejo, kar časih jako drago stane. Pritožeb je mnogo slišati. Mnogi mislijo, da zoper črm ni nobenega pomočka. Navadno zbolijo pitane, jedične in debele svinje, suhim pa prizanaša. Žalibog, da ljudje ne marajo za gosposkine zaukaze. Pri nekaterih živalih je treba hitre in skrbne pomoči. Na deželi ni lahko dobiti kmalu živinozdravnika. Pomagati si mora tedaj vsak, kdor zna, dokler živinozdravnik ne pride.

Ukvarjal sem se nekaj let s to boleznijo, mnogo poskusil, kar so mi ljudje svetovali, ter sem naposled

vendar zadel na pomoček, ki ni drag, pa gotovo pomaga. Hočem ga objaviti.

C. kr. okrajni živinozdravnik v Mariboru, gospod Ferdinand Haage, mi je namreč sledeče nasvetoval: brž ko zapazimo, da je svinja zbolela, vzame se prav malo, kolikor na noževi rt gre, v prašek stolčene bele čemerike (weisse Niesswurcz, Radix Veratri albi, 30:0 velja v lekarni 13 kr.) ter se pomeša v liter mleka in dá živali popiti; ako neče piti, se jej vlije. Kmalu začne svinja bljuvati ter jo treba neprestano 2—3 ure v frišni vodi kopati. Blato se navadno vtrdi in torej treba žival s toplo žajfnico klistirati. Opomnim pa, da se mora vse to precej zgoditi, ko je žival zbolela. Pozneje, ko se je črm uže trdno lotil svinje, ne pomaga nič. Na povedani način bilo je čez 140 svinj pogina otetih, čeravno ni nihče tega se nadejal. Svinjerejstvu na korist so gospodarji prošeni z ovim sredstvom poskušati in učinek objavljati v tem listu.

Hotinja vas blizu Rač dne 16. avgusta 1885.

Franc Pišek, posestnik.

O boleznih in elementarnih poškodbah sadnega drevja.

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

Drevó, katero boleha na „perečem ognju“ in „raku“, poganja le prav šibke in kratke istoletne poganjke; ako sta se pa te dve bolezni po drevesu uže močno razpasli in zastarali, promine in totalno preneha vsaka rast letnih poganjkov na njem. Listje na takem sadnem drevesu se več le nepopolnoma razvija in je po barvi medlo-zeleno ali pa tudi rumenkasto-zeleno; rodni les (sadni strži) prične se v obilici sušiti, rodi obilo malega in spačenega sadja ter lubadino površje se močno razpoka in vse šupljo postane. Zli nasledki, kateri iz „perečega ognja“ in „raka“ za sadno drevó nastanejo, so si zelo podobni ter se le deloma med seboj nekoliko razlikujejo. Zato moremo pa tudi vzroke in okoliščine, kateri so temi dvema drevesnimi boleznimi povod ob enem skupaj omenjati. Navadno so pa ti-le:

1. Pregloboki nasad sadnega drevja na stalno mesto. Ako so drevesne korenine pregloboko pod zemljinim površjem, ne more na-nje zunanja gorkota in pa privršna vlaga več dobrodejno vpljivati; vpljiv ozračnega kislika, kateri pri obilnem in močnem ukoreninjenju sadnega drevja blagodejno sodeluje, je s tem zelo zaprečen in močno zmanjšan. Drevo pa, katero se ni moglo popolno in pomanjkljivo množino potrebnega živeža za svoj krepki normalni razvoj, je zelo boleznim podvrženo in prec oboli, ako se mu je za to tudi le najmanjša zunanja prilika dala, to je, da se je na eni ali drugi način, kakor si bodi kaj ranilo in poškodovalo.

2. Kremenasta spodnja zemljina plast. Ako mesto, na katero smo sadno drevo stalno posadili, obsega le $\frac{2}{3}$ do $\frac{5}{6}$ metra dobre rodovitne privrhnne zemlje (prsti), pod katero se pa kompaktna sè železno-rijastim peskom spojena kremenasta spodnja plast nahaja, pred stalnim nasadom sadnega drevja pravilno zboljšali nismo, se nam taisto v posledici tudi pošteno ukoreninčiti moglo ne bode. Pride gotovi čas, ob katerem drevesne korenine sè svojimi konci do kremenaste spodnje plasti, iz katere več zadostnega in potrebnega živeža za zacetitev ran, normalni razvoj in rodovitnost ne dobivajo. Tako drevó nam potem prav rado in navadno za „perečim ognjem“ in „rakom“ oboli.

3. Premokro in premrzlo zemljišče stalnega nasada. V mrzlih legah, katerim je ilovnata in glinasta spodnja plast podlaga, se sadno drevje nikoli dobro ne ponaša. Ako takega zemljišča po razvojenji zboljšati in mu z nadomestitvijo rahlje zemlje potrebne gorkote, katero sadno drevje za provspev svoj neobhodno potrebuje in zahteva, preskrbeti ne moremo, bolj prav storimo, da na tako mesto sadnega drevja niti ne sadimo ne.

4. Neprava in napačna izvolitev sadnih sort za saditev na stalnem mestu. So nekatere sadne sorte, katere so „perečemu oguju“ in „raku“ kaj zelo podvržene, čemur pa sadne sorte same krive niso, nego temveč le neugodno okoliščine, v katerih se takih sort sadno drevje na stalnem mestu nahaja. Posebno rado za tema boleznima trpi drevje žlahtnih in finih namiznih sadnih sort. Zato naj se pa takih sadnih sort drevje vselej le v najboljša zemljišča in na najpripravnejše lege stalno posaja, ter naj se pri obširnih in velikih nasadih le malokdaj vporabljuje za nasad med drugo drevje.

O zahtevah drevja žlahtnih sadnih sort gledé prave lege, lastnosti zemlje itd. govorile so „Novice“ uže o svojem času na kratko. O tem znamo se morda še pozneje z domačimi sadjerejci v „Novicah“ nekoliko pogovoriti.

5. Nepopolno in le slabo zaceljene drevesne rane ter slezenje (iztakanje) drevesnega soka. Pogostoma moremo z lastnimi očmi opazovati z kako malomarnostjo se je tu in tam sadno drevje razredjevalo, snažilo in izgojevalno obrezovalo. Debele in velike veje se nepravilno in ob nepravem času raz drevo odžagajo, največkrat pa celó s kako tumpasto sekiro prav po tiransko odsečejo. Pri tem se pa navadno še na to ne misli ne, da bi se s tako manipulacijo prizadete rane gladko in pravilno porezale ter dobro in pošteno tudi zamazale, da bi se v posledici mogle dobro obteči in popolno zaceliti, ter da bi se s tem pred trohno obvarovale. Po viharjih odkrehnjene veje pusté se navadno dolgo časa na drevesu viseti; ali pa, akoravno pri hiši drv manjka, se s tem zadovolji, da se raz drevo popolnem odtrgajo in na dom za kurjavo spravijo, a za tako prizadete rane se pa navadno nihče ne briga. Tudi za rane, katere napravijo sadnemu drevju nepravilno prirejani koli in opore, ob katere se drevó na gotovih mestih leta in leta drgne; dalje za one, katere sadnemu drevju na en ali drugi način živali in ljudje sami ponevedoma zadajo, se navadno nihče še meni ne, ker se ne pomisli, da more na sadnemu drevju vsaka rana in zunanja poškodba biti neizogibni povod „perečemu ognju“.

(Dalje prihodnjič.)

Premije za napravo najboljših sadnih sušilnic

dobili so vsled odloka slavnega c. k. kmetijskega ministerstva št. 11.575 iz dné 24. septembra t. l. sledeči gospodje:

Lorenc Mencinger, župnik na Golem,
Leopold Dekleva, posestnik v Bujah, in
Andrej Staré, posestnik v Bitinjah.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 44. Uže v drugič se mi je pripetilo, da mi je detelja v drugem letu po setvi skoraj popolnem poginila. Jaz sem uže veliko detelje sejal, a tega vendar ne morem razumeti, ker je bila vselej njiva

dobro obdelana ter seme prav izbrano lepo. Morda bi mi Vi znali vzrok povedati? (K. M. v K.)

Odgovor. Pogin deteljnih rastlinic, posebno v drugem letu po setvi, čeravno so prvo leto prav čvrsto rastle, kaže vtrujenost zemlje. To vtrujenost opazovali so v novejšem času na mnogih krajih ter stavili za vzrok izsrkanje vseh za deteljo potrebnih redilnih snoví iz zgornje kakor tudi iz spodnje zemljine plasti. Na rodovitnih zemljah držijo drugi zopet za vzrok tej vtrujenosti neko glivico, ki se tam v zemlji prav mnogobrojno zaredi, kader je večkrat detelja rastla. Učenjaki to glivico imenujejo „Peziza ciborioides Fries“. Na vsak način bodeste prav ukrenili, če deteljo manj pogostokrat na eno in isto njivo sejete ter v Vaše kmetijstvo tako kolobarjenje uvedete, da ima njiva od ene do druge deteljine setve čas, se odpočiti.

Vprašanje 45. Pri nas menijo ljudje, da škoduje teletu prvo mleko kravino precej po porodu, med tem, ko sem dostikrat čul trditi, da je to mleko za tele zdravo. Poročite, prosim Vas, Vaše mnenje. (E. R. v Š.)

Odgovor. Mleko, koje je precej po porodu še v vimenu krave (kakor tudi vsake druge živali sesalke) mora se dati iz naravnih razlogov teletu ter se to nikdar ne sme opustiti. To mleko ima nekoliko drugačo sostavo, kakor pozneje mleko, je rumenkasto, vlečljivo ter napravlja drisko. Ravno zadnja lastnost je važna, ker ta ohrani teletu zdravje. Med življenjem teleta v materinem telesu nabira se namreč v drobu teletovem neka smola, ki ni nič družega, kakor povžita pa izrabljena hrana, ki pa čeva zamaši. Ako se teletu prvo mleko ne dá, zaprejo se mu čeva, ter je treba pomagati z zdravili, kar je pa pri teletu vedno kočljivo. Kmetovalci naj toraj nikar ne mislijo, da je to mleko škodljivo, ker drugače izgleda kot navadno mleko, ampak dajo naj jo teletu, ker je ono zdravilo od narave samo ponudeno.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

12.

Potovanje skozi nubijsko puščavo.

Dne 13. februarja smo stopili v puščavo. Na desno in levo ob potu so ležale raztresene kosti padlih kamel. Ni se bilo bati, da bi pot zgrešili, taki ostanki so najzanesljiviši kažipotí v puščavi. Žival pogine vsled trpljenja in žeje, zvečine uže na kraju karavanskega pota. Povsodi, koder smo šli, ležalo je dovelj peščenikastih skal. Po trudapolnem maršu smo postavili šotore v zavetju visoke skalne stene. Nenavajena ježa na kamelah nas je zelo utrudila, zato smo koj šli počivat. Mesec je zlatožarno svetil na temnomodrem čistem nebesu in zvezde so se lesketale, da je bilo veselje gledati jih. Kaj takega ne vidijo nikoli stanovniki osrednje in severne Evrope. Sedaj nam je bilo jasno, zakaj Arabci in Nubijci ravno tako ljubita svojo puščavo, kakor gorjanci svoje gore. Kdor še nikdar ni potoval po puščavi, ne pozna njene strahote in groze, niti njene lepote in mičnosti. Karavana je plegla. Rujavi Arabci, naši spremljevalci, zabavali so se v gluho noč, mi pa smo kar koj sladko pospali. Ko je solnce vzhajalo, bili smo uže gotovi za daljno potovanje. Motali smo se še vedno med peščenikastimi hribi. Ta dan smo naleteli tudi na človeške kosti, tu in tam na cela okostja, ki so se belila na puščavskem pesku. To so ostanki onih

stojimo, s kmetom pademo! Iz teh vzrokov naj bi se tudi na vso moč delalo za ustanovitev novih kmetijskih šol — uže obstoječim naj bi se pa naklonilo v eni ali drugi zadevi več pozornosti in požrtovalnosti.

Iz teh vzrokov hočemo z današnjim člankom obrniti pozornost občinstva, kakor tudi krogov, kojim so prirejene naše kmetijske šole, na naša edina slovenska kmetijska zavoda. Spodbudila sta nas k temu izpita, kojih prvi se je vršil v torek 27. oktobra na deželni kmetijski šoli v Gorici, drugi pa v četrtek 29. oktobra na deželni vinarski in sadjarski šoli na Slapu. Poročilo o izpitu na Slapu prijavimo danes med dopisi, notico o izpitu na kmetijski šoli v Gorici, posneto po „Soči“, pa med članki „Iz Ljubljane“. Čast. bralce na goriško notico posebno opozarjam, zlasti na drugi odstavek.

Kar se tiče slapenske šole, strinjamo se mi po vsem z besedami g. dr. Vošnjaka, ki jih je govoril pri izpitu in kakor je tudi čitati v našem dopisu iz vipavske doline. Gosp. vodja Dolenc, kakor adjunkt g. Rohrmann svoji težki nalogi popolnem zadostujeta, šolsko posestvo pa kaže, da je vodja ne le teoretik, ampak tudi izvrsten praktik. Med vsemi avstrijskimi kmetijskimi šolami stane slapenska šola najmanj denarja, in kolikor nam je znano, je ta šola tudi edina v Avstriji, ki izkaže dobiček pri kmetovanju. Kedor pozna neugodne gospodarske razmere slapenske šole, nesrečne vipavske podnebne razmere zadnjih 15 let, ta vedel bode vspehe slapenske šole še posebno ceniti. Posestvo pa ni le dobičkonosno vrejeno, ampak tudi uzorno, te lastnosti imeti pa mora vsako posestvo kmetijske šole in napačna je trditev nekega primorskega lista, da pri šolskem gospodarstvu ni gledati na dobiček, ampak na uzornost. Za Boga, dajte kmetu dovolj denarja, mislim, da ga ni, ki bi se branil svoje posestvo uzorno urediti. — Kmetijska šola ima pa namen, kmeta podučiti, kako iz lastne moči napredovati in do večjega blagostanja priti. Ne moremo kaj, da pri tej priliki, ko se tudi gre za premeščenje slapenske šole na Dolenjsko, slavní deželni odbor opozorimo, da naj nikar pri malostnih svotah ne štedi, ampak šolo precej tako uredi, kakor stvar zahteva, ker se bode vspeh potem toliko hitreje pokazal, kakor pa na slapenski šoli, koja se je deset let delalo, a še danes nima vsega potrebnega.

Obrnimo se na goriško kmetijsko šolo! Častito uredništvo „Soče“ naj bode uverjeno, da nas pri pisanju teh vrstic ne vodi osebna strast in ne osebni oziri, ker nimamo k temu nobenih vzrokov, ampak le odkritosrčna želja, da pripomoremo do zmage resnici, katero vsak ljubi in katera slednjič vendar enkrat tudi na Goriškem mora na dan.

Ne ostaja nam ne prostor ne čas, da bi stvarno popisavali posestvo in izpit goriške kmetijske šole, toliko se pa vendar upamo reči, da bi se čudili, ko bi našli v XIX. stoletju take razmere v Trenti, ne pa v Gorici, pred očmi tolike slovenske inteligence.

O žalostnem utisu, kojega napravil je na nas izpit, niti nečemo pisati, proti temu pa vendar moramo odločno protestovati, da bi se javno pri izpitu zabavljalo na čišlane nauke slapenske šole od ljudi, koji niti abecednika kmetijske vede ne znajo. Ako slapenske šole vodja Dolenc vinarske nauke nemških vinarskih učiteljev in praktikov za vipavske razmere na podlagi naravoslovskih ved spremeni, kaže to, da on svojo stroko pozna, kar dokazujejo tudi vina slapenske kleti, v koja hraniti taka vina, kot smo poskusili na šoli v Gorici, bi vodja gotovo protestoval. Res je, da so učenci pridno odgovarjali, a pomilovati jih

moramo, da so nevedé toliko neumnosti govorili, koja izrekati se jim je še deloma pomagalo.

Kar se tiče posestva, ni vredno, da bi besedo zgubili, čeravno bi bilo dokaj interesantno videti knjigovodstvo šolskega posestva, kojega morda celó ni; kajti tudi ono, kar so se učili učence za knjigovodstvo, o groza, niti knjigovodstvo ni. Pa pustimo te nevesele razmere; naša časnikarska dolžnost je bila, slovenske rodoljube na Goriškem opozoriti na pretečo nevarnost, zgubiti šolo, ki je uže sto tisučev stala in ki je za goriško deželo tako velike važnosti; temveč je pa to naša dolžnost, ker imamo zastopati tudi kmetijske interese. Lahoni zadovoljno gledajo na zdajšnje vodstvo, ker vejo, da je ono grobokop šoli. Še je čas popraviti! Nemudno naj se sedanji provizorijum odpravi, ter nastavi vodjem mož, ki je popolnem v kmetijski stroki izvežban in ki ima voljo in dovolj energije spraviti zapeljani voz zopet v pravi tir. Vsaj imamo sedaj Slovenci dobro izvežbanih kmetijskih učiteljev, zato si pa usojamo prašati: Ali naj se slovenski dijaki za to prigovarja, iti se učiti umnega kmetijstva (kar vse stane toliko truda in denarnih žrtev), češ, bodele svoj narod v kmetijstvu podučevali, da potem, ko se izšolani vrnejo, ne dobijo kruha, ampak da se dá prednost nezmožnim nestrokovnjakom? To vprašanje stavimo v imenu vseh izšolanih kmetovalcev.

O boleznih in elementarnih poškodbah sadnega drevja.

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

Ako se take drevesne rane in poškodbe do zdravega in svežega lesa ne izrežejo, ter se le in edino same sebi prepusté, ne more ob njih drevesni sok novih celic v podobi kambija razvijati in jih zaceliti. Nasprotno pa drevesni sok suhi (vsahneli) les v takih ranah vedno nekako volhk (vlažen) ohrani, iz česar nastane „pereči ogenj“ in slednjič tak les v ranah tudi neizogibno trohneti prične.

V tem obziru so na sadnem drevju najnevarnejši one poškodbe, katere na njem nekateri mrčesi napravljajo, na priliko: lesne ose, vrbarji in drugi s svojimi ličinkami, a to pa zato, ker take poškodbe moremo navadno še le potem opaziti, ko so za drevo uže občutne in osodapolne postale.

Vse ravno omenjeno nam zadosta jasno kaže, da so si poglavitni vzroki, iz katerih na sadnem drevju „pereči ogenj“ in „rak“ nastaneta, na sploh zeló podobni in vselej skoraj eno in isti; obema boleznima prava podlaga je: pomanjkanje potrebnega drevesnega živeža, nepravilno oskrbovanje sadnega drevja, ter na en ali drug način taistemu prizadete poškodbe iz zanemarjene rane.

II. Smolika ali drevesni klej.

„Pereči ogenj“ in „rak“ prikazujeta se na koščicem sadnem drevju v popolno drugačni podobi in obliki, nego na peškarjih. Sok koščičarjev obstoji iz bolj klebljivih in klejastih (gumastih) delov. Ako začne sok na koščičarjih iztakati in pride s zrakom v dotiko, se zgosti in strdi. Zatega voljo pa tudi na takih mestih koščicastega sadnega drevja, po deblu in vejah, da tudi celó na sadji samem pogostoma opazujemo mehurčkaste, poluprozorne nastavke, katere po domače sploh „smolika“ imenujemo. Ker se pa ta drevesna „smola“ v vodi razveže in raztopi, moremo jo z vso pravico dre-

vesni klej ali gumo imenovati. Prava smola, kakoršno dobivamo od smerek in druge jelovine, se nikdar v vodi, nego le v špiritu (alkoholu) razvezati in raztopiti dá in to brez gorkote.

Za smoliko med koščičarji največ črešnjevo in bre-skvino drevje trpi. Na tem drevju pogostoma nastane klejevi (gumasti) tok v taki obilici, da klej raz svojih iztokov doli kaplje in več spodnjih drevesnih delov tako rekoč na zunanjem površji njihovem popolno oblépi ali gumira. Ako mesta, na katerih ta klej izteka, izrežemo ali pa z mokrimi cunjami dobro izperemo in popolno očistimo, zapazimo na njih enake poškodbe in ravno tako mrtvo ter črno lubad z suhim lesom vred, kot je opazujemo ob slučajih bolezni „perečega ognja“ in „raka“ na peškarjih. Iztok kleja ali smole (gume) je v primeri in praviloma na koščičarjih dosta obilnejši in večji, nego je iztok drevesnega soka na peškarjih. Kakor na peškarjih „perečimu ognju“ in „raku“, tako so tudi na koščičarjih iztoku kleja ali smolike (gume) prava neposrednja podlaga in glavni vzrok zunanje drevesne poškodbe. Da se koščičarji smolike ozdravijo, treba je dotična mesta, kjer se ta na njih nabira in izteka, do zdravega lesa dobro in popolno izrezati in te na novo prizadete rane pošteno s premogovim katranom zamazati. Premogovi katran se za zamaz in ozdravljenje takih gumastih ran na koščičarjih jako dobro obnaša, ter se v ta namen kot najpripravnejše in najboljše mazilo priporoča. Kakor hitro se tako očiščene in s katranom zamazane rane na koščičarjih obraščati in celiti prično, prične ob enem tudi gumasti tok ponehavati in slednjič popolno prestane in promine.

S tem pa še nikakor rečeno ni, da ravno vsaka rana in poškodba na koščičarjih mora klejasti (gumasti) tok „smoliko“ prouzročiti. Smoliki zeló podvrženo drevo je uže samo na sebi k iztoku soka posebno nagnjeno, kar je tudi za neposredni vzrok tej bolezni na takem koščičastem drevju smatrati. Večje in manjše rane se na koščičarjih, ako se prav oskrbujejo, rade in deloma tudi brez vsakoršnih slabih nasledkov navadno popolno, lahko in hitro zacelijo, ako so pa take rane zanemarjene in vsem elementom prosto prepuščene, nastane in razvije se v njih smolika. Ob letih, v katerih se temperatura brzo spreminja, to je, kedar rodovitni vlagi in toplemu vremenu na mah zeló mrzli in suhi dnevi sledé, trpé koščičarji navadno veliko več za smoliko, nego ob časih, kedar se temperatura le polagoma spreminja, ter gorkota v mraz in mrzlo vreme pa v toplo počasi prehaja. Ako se koščičarjem ob nepravem času ter z obilno množino hitro vpljivajočega tekočega gnoja gnoji, kakor tudi, ako je zemlja, kamor smo je posadili, za njihovo bujno rast preveč gnojna, prično nam za smoliko bolehati.

Posledica vsemu temu je, da se mora pri izgojevanji in oskrbovanji koščičastega sadnega drevje vse ono skrbno odstranjevati, kar bi mu utegnulo njegov naravno-normalni razvoj kakor si bodi motiti in zadrževati. Ako hočemo, da nam bodo koščičarji dobro vspevali, posaditi moramo je pred vsem v zmerno-vlažna tla, je pred ranami in zunanjimi poškodbami, kolikor je to v naši moči, skrbno varovati in je tudi ne preveč in prehudo obrezovati.

Pri vsem tem pa tudi smolikavi koščičarji utegnejo čestokrat precej visoko starost dočakati. Pri vsem tem je pa rast takega drevja zavoljo poizgubljenega soka bolj mršava in nenormalna, sadeži so bolj maleni, ker obedvojem (lesu in sadju) zavoljo smolike potrebnega živeža primanjkuje. (Dalje prih.)

Trgovinska in obrtna zbornica

imela je dne 9. oktobra 1885. leta svojo redno sejo, kateri je predsedoval nje predsednik gosp. Josip Kušar v navzočnosti vladinega zastopnika gosp. c. kr. dvornega svetnika Rudolfa grofa Chorinskega.

Seje so se udeležili sledeči gospodje zbornični svetniki: Ivan Dogan, Oroslov Dolenec, Ivan Nep. Horak (podpredsednik), Pongrac Eichelster, Alojzij Jenko, Janko Kersnik, Karl Luckmann, France Omersa, Mihael Pakič, Ivan Perdan, Josip Ribič, Fran Ks. Souvan, Filip Supančič in Jernej Žitnik.

Predsednik konstatuje, da je v sklepčnost dovoljno število zbornikov navzočnih, otvori sejo in imenuje overovateljska zapisnika današnje seje gosp. Karola Luckmanna in Frana Ks. Souvana.

Potem poroča zbornični predsednik, da je prejel od gospoda c. kr. deželnega predsednika barona Winklerja sledeče pismo: „Vaša blagorodnost! Vsled brzjava g. vrhovnega pobočnika Nj. Veličanstva gosp. m. barona Poppa blagovolilo je najmilostneje Nj. c. in kr. apostolsko Veličanstvo zahvaliti se Vaši blagorodnosti za čestitanje na najvišji imendan, katero ste sporočili v imenu trgovinske in obrtne zbornice v Ljubljani.

Čast mi je, da to Vaši blagorodnosti dam na znanje.“

Zbornica je to poročilo radostno na védo vzela.

I. Zapisnika z dne 19. junija in 28. avgusta 1885. se potrđita in na znanje vzameta.

II. Zbornični tajnik poroča v imenu odseka o nekaterih preuredbah colne tarife z dne 25. maja leta 1882.

Odsek je radostno vsprejel namero vis. c. k. vlade, da hoče uvesti one gospodarstvene naredbe, ki bi utegnile preteče oškodovanje domačih proizvodov in rušéča trgovinska razmerja najprej kolikor možno uspešno olajševati, polagoma pa tudi odpraviti jih. Odsek pripoznava tudi, da je v to svrhu pred vsem najnujše sredstvo colna novela in se vjema z razlogi, kateri so vis. c. k. vlado vodili, da poviša colnino.

Avstro-ogerske obrti, kakor tudi kmetijstvo in gozdarstvo imajo pravico zahtevati zaščito, ki ga potrebujejo v svoj obstanek in razvoj. Carina naj bi pa tudi zravnila neenakosti obdavčenja. Bremena, ki jih nosi domači proizvednik v neposrednih in posrednih davkih, v občinskih in deželskih dokladah, so mnogo veči nego jih ima inozemec. Poleg teh ima inozemec ceneji denar in nižje prevozne tarife; ne gledé na to, da morajo mnoge obrti v Avstro-Ogerskem še razne neprilike premagovati, ki jih inozemec niti ne pozna, tako na primer obrt za železo.

Držeč se teh načel priporočil je odsek v vsprejem visocemu c. k. trgovinskemu ministerstvu nekaj tarifnih toček ali splošne colne tarife z ozirom na colno novelo sledeče poročilo:

1. Za tarif. šte. 58. „Vosek, bel, rumen in barvan (tudi rastlinski vosek)“.

V voskini obrti je izdelovanje ubeljenega čebelnega voska važen zaslužek, katerega korist sedanja carinska tarifa ne ščiti. Ubeljen čebelin vosek je vendar prav gotovo izdelek, vkljub temu je stavljen v jedno vrsto z rumenim čebelinim voskom, kajti od obeh od izdelka in surovine se pobira po tarif. šte. 58 jednaka uvoznina s 5 gold. na 100 gold. in vendar je cena surovega rumenega čebelinega voska le 130 do 160 gold. nasproti oni belega (ubeljenega) čebelinega voska s 200 do 250 gold. za 100 kg. Omenjena carina 5 gold. pristja izdelku s 2—2½ % vrednosti, kar je z ozirom na njegovo ceno vendar le premalo.

O boleznih in elementarnih poškodbah sadnega drevja.

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

III. Kraste (skrumbe, grinte) ali škorljup.

Ta bolezen se prikaže in kaj rada nastane na onem hruševem sadnem drevju, katero bilo je na zelo solčnih legah v plitvo (kumrno) zemljo stalno posajeno. V posledici razpoka se na takem hruševem sadnem drevju na onih mestih drevesna lubad, katera prejemajo premalo množino živeža (drevesnega soka) za hitro in popolno zacelitev prizadetih poškodb. Ob takih slučajih se zavoljo prepičlega živeža tudi lubad na sadnem drevju dobro, krepko in normalno razvijati, razširiti in vtrditi ne more; je le nepopolna ter bolezen „krastam“ ali „škorljupu“ zelo podvržena. Ta drevesna bolezen se pa nikakor ne sme in tudi ne more z onimi slučajmi zamenjevati, ob katerih na starejem hruševem drevju, oziroma na starejih delih taistega v posledici nastane zgornja plast lubadi rapava in razpokana.

Na onih mestih, na katerih se je ta bolezen na mladem sadnem drevju prikazala, navadno pod lubadnimi razpokami polagoma nastane tudi suh les; ako so te razpoke s svojim suhim lesom vred dežju in sploh vlagi prosto razpostavljene, prične tak les v posledici brezpogojno trohneti. Tudi na mladih poganjkih se pod enakimi okoliščinami enake prikazni pogostoma morejo opazovati.

Ta drevesna bolezen potem, ako se proti njej nič storilo ni, sega vedno dalje in dalje, se vedno bolj razširja in drevo v posledici prezgodaj v pogin dovede. Jabolčno sadno drevje pa tej bolezni ni tako zelo podvrženo, nego je hrušev; zatega voljo se pa tudi na jablanih redkeje prikazuje.

Najboljši in najgotovejši pripomoček proti tej drevesni bolezni je ta, da se bolna mesta na drevesu prec ob začetku skrbno in čisto do zdravega, svežega lesa izrežejo in dobro z drevesnim mazilom (cepilno smolo, cepilnim voskom) zamažejo. Poleg tega je pa tudi prav dobro in vsega priporočila vredno, da se tako sadno drevje na južni strani debla z bičjem obveže ali pa z ilovico dobro nategne, da vroči solnčni žarki potem ne morejo drevesne lubadi tako silno prepekati in izsuševati, kar je gotov pripomoček, da se taista več dalje ne razprezava in ne razpokava.

Ta zadnjeimenovani pripomoček rabiti priporoča se osobito pri sadnem drevju na novo posajenem, kakor tudi pri onem drevju, katero uže dalj časa na stalnem mestu raste, a je ob enem „skrumbam ali škorljupu“ zelo podvrženo in za to škodljivo boleznijo rado največ in najpogostejše trpi.

Sploh rečeno je pa bolezni: „krastam, skrumbam, grintam ali škorljupu“ na sadnem drevju glavni povod plitvo, slabo in presuho zemljišče. Ako toraj hočemo in nameravamo to bolezen popolnoma odstraniti in totalno preprečiti, treba je, da tako zemljišče okolo sadnega drevja z gnojenjem in dovodom potrebne vlage krepko zboljšamo, ter prizadeto (bolno) drevje ob enem v njegovem vejevju s pošteno in pravilno režnjo dobro in močno skrajšamo.

IV. Oslabljenje ali šibkost drevesnega debla.

Prav pogostoma nahajajo se med peškarji drevesa, katerih debla so v primeri z njihovimi vejnimi venci pravi slabotni revčki. Za opazevalčevo oko so taka drevesa res prav čudne prikazni. Spodaj tenko in šibko drevesno deblo, a na tem pa normalno razvit obširen

vejin venec — kolik slabotno in šibko deblo pri sadnem drevju je glavna posledica preveč krepke in zategljive zgornje (zunanje) lubadine plasti, katera ob času drevesne rasti ni zadosti prožna in raztegljiva, ter se pod njo drevesno deblo na obsežku nikakor na vse strani pravilno rediti in primerno razširjati ne more. Pod tako krepko lubadjo drevesno deblo tudi ob sicer prav ugodnih okoliščinah le šibko in slabotno ostane, oziroma brez umetne pomoči ostati mora. Pri takih razmerah in ob takih slučajih pa tudi deli drevesnega venca ne morejo zadostnega živeža dobivati ter v posledici od leta do leta vedno bolj medlé in v rasti očitno pojemajo. Le ono sadno drevo, katero ima zadosta zdravih korenin, ter krepko-čvrsto deblo, more tudi, ako mu drugih pogojev, pred vsem potrebnega živeža, ne primanjkuje, dobro vspevati in se čvrsto razvijati.

Neko prav čudno „figuro“ drevesnega debla opazujemo tudi prav pogostoma na peškarjih tam, kjer bili so požlahtnjeni. Podlaga (divjak) ostane le šibka med tem, ko se požlahtnjeni del debla zelo odebeli.

(Dalje prihodnjič.)

C. kr. kmetijska družba kranjska.

Seja glavnega odbora dné 8. novembra 1885.

Namesto bolnega družbinega predsednika predseduje seji podpredsednik gosp. Jos. Fr. Seunig. Seje vdeležili so se sledeči gg. odborniki: Brus, Jerič, Kastelic, Murnik, Neveklovski, Poklukar, Robič, Witschl in tajnik g. Gustav Pirc.

Ker je bilo v seji tudi obravnavati subvencijsko zadevo, navzoč je bil pri seji vladini zastopnik gosp. vladini svétnik Anton Globočnik in deželnega odbora zastopnik gosp. cesarski svétnik in deželni odbornik J. Murnik.

Pred obravnavami dnevnega reda pozdravi predsednik seje gosp. Jos. Fr. Seunig prvičrat v seji glavnega odbora navzočega in na novo imenovanega vladnega referenta o kulturnih zadevah gosp. svétnika Globočnika. Gosp. svétnik zahvali se za prijazni pozdrav ter zatrdi, da se bode vedno ravnal po intencijah c. k. kmetijske družbe.

Po prestopu na dnevni red poroča gospod Robič o nasvetih odseka, kojemu je bilo naročeno, sestaviti razdelitev iz subvencijske zaloge kupljenih ovac ukviškega plemena, ter konečno predlaga ovce tem-le gospodarjem brezplačno v last dati, proti temu, da se zavežejo, z ovcami ravnati po predpisih kmetijske družbe.

Na Gorenjskem dobijo sledeči gospodarji po enega ovna:

Hlebanja Janez iz Srednjega vrha,
Pečar Gregor iz Kranjske gore,
Svetina Anton iz Žerovnice,
Sodja Andrej iz Zaspega,
Dežman Lovro iz Pohlma,
Korošec Blaž iz Koprivnika,
Aleš Janez iz Mač,
Poljanšek Jurij iz Belepeči v Tuhinjski dolini,
Jeras Janez iz Češence (dobi 1 ovna in 1 ovco).

Na Notranjskem dobijo sledeči gospodarji po enega ovna:

Lazar Jakob iz Spodnjega Vrsnika,
Petrič Andrej iz Nanosa (dobi 1 ovna in 1 ovco)
Milavec Franc iz Studenega,
Tomažič Franc iz Janeževega brda,
Matija Fatur iz Zagorja.

kupec, za naprej še na prostejši način lahko prepriča. Po vseh družih vinskih deželah imajo tako zvane vinske agente (na Francoskem vinski majerji, maer de vin zvani), kateri vina za oddaljene vinotržce, gostilničarje itd. skupujejo ter odpošiljajo, ne da bi dotičnemu kupcu potrebno bilo, ša le daljno in drago pot v vinorodni kraj delati. On pošlje le prazno posodo in denar, vse drugo preskrbi proti primerni odškodnini vinski agent.

In tako uredili bomo vinsko kupčijo tudi pri nas v Vipavi. V kratkem kaj več o tem.

Kmetijske novice in izkušnje.

Živo plotovje.

Vrtnarski nadzornik Hermann v Proskavi priporoča zasajenje živega plotovja. Nasvetuje pa sledeči način: zemlja bodočemu živemu plotu se naj rajola 1 meter široko in 80 centimetrov globoko. Ko je zemlja se vsedla, zasadimo 2—3letna drevesca ali sadike v dveh vrstah za debelejši plot v treh, ki so 20 centim. narazen, sadike pa v vrstah po 15 centimetrov vsakebi. Prva leta treba vršičke prirezavati in sadike k tlem pritiskavati in med seboj prepletati. Tako se dela, dokler se vsaka večja vrzel ne skrije. Zatem je umestno z vrtnimi škarjami živi plot pravilno dvakrat obrezati.

Najboljše rastline za živi plot so beli glogov trn gaber, potem: višnja (*Cerasus Mahaleb*, *Weichselkirsche*), brest (*Ulmus campestris* var. *suberosa*, *Feldulme*). Posebno ta nam daje izvrstnih živih plotov, ki so gosti do tal in dobra skrivališča in vališča ptičem. Tudi brinje (*Juniperus communis*, *Wachholder*) priporočajo; vendar pri tem moramo oprezni biti pri obrezovanju.

Polaganje novega sena in ovsa.

Francoska vojaška komisija delala je z več konjiškimi regimenti poskušnje. Hotela je izvedeti, kako bi se konji obnašali pri novem načinu polaganja krme.

Poskusili so najprvo s polaganjem novega sena, pomešanega s starim ovsem. Izmed vsakih 100 konj ostalo je 53 ali 53% gledé na telesno kakovost pri starem, 25% se je odebelilo, 12% postalo krepkejih in trdnjih, 5% je izgubilo na teži in 5 oslabele. Zato so poskusili polagati samo novo seno, kar pa je imelo slabih nasledkov, čeravno so vsi konji novo seno rajši žrli kakor staro. Lotila se jih je občna slabost, močno so se potili in naposled niso hoteli več radi jesti. Izvrstni uspeh pa je imelo polaganje novega ovsa, kajti vseh 1800 konj, s katerimi se je poskušalo, se je vidno popravilo.

Divji kostanj dobra pitavna hrana.

Mnogovrstne poskušnje, na pr. na knez Schwarzenbergovih posestvih v Weißenstephanu, pokazale so, da je divji kostanj dobra hrana za pisanje, debeljenje živinčet, zlasti goved in ovac. Kostanji pa morajo biti dobro dozoreli, posušeni in šrotani ali zmleti. Govedom se daje na dan do 5 kil vsakemu.

Žival pridobi vsaki dan po 1 kilo na živej teži, čeravno se njej ne daje nič šrotanega zrnja. Sicer se jej rado zapira, pa temu se odpomore s tem, da jej bolje solimo. Tudi ovcam dobro tekne šrotani kostanj in ga povžijejo na dan do $\frac{2}{3}$ tega, kar se jim sicer bi sena položiti moralo.

Zimska grašica.

Časih trpijo kmetovalci pomanjkanje krme za živino, to pa spomladi, ko je zimska klaja pokladena, nova zelena pa še ni prirastla. V takošni nezgodi pomaga zimska grašica. To je posebna vrsta navadnega grahorja, ki se je privadila prenašati zimski mraz. Ona stori povsod, kjer navadna poletna grašica prospeva; zemlja se ji enako kakor tej pripravlja in stori v težki in lahki zemlji. Posejati pa jo moramo kolikor mogoče rano, avgusta in prve dni septembra, da se mlade rastlinice še pred zimo ukrepijo. Pozimi časih slabo kažejo, to je pa le navidezno, ker si kmalu opomorejo, brž ko nastopi topleje vreme.

Za krmo jo kosijo pred deteljo. S košnjo ni čakati, ker grašica hitro raste in kmalu poleže. Rano pokošena grašica požene drugokrat in daje še dovolj krme za drugo košnjo. Semena daje več kakor poletna grašica. Najbolje sejejo zimsko grašico v strnišča, s katerih se je žito spravilo meseca julija ali v začetku avgusta.

O boleznih in elementarnih poškodbah sadnega drevja.

Spisal M. Rant.

IV. Oslabljenje ali šibkost drevesnega debla.

(Dalje.)

Deblo, kateremu obsežek je $\frac{1}{2}$ metra, more za normalni razvoj vejine krone še enkrat toliko živeža prevoditi, nego ga prevodi ono, katero na obseg le $\frac{1}{4}$ metra meri. Neovrgljiva posledica temu toraj je, da mora domači sadjerejec po možnosti vse one zapreke odstranjevati, katere drevesno deblo v normalno-pravilnem razvoji na debelost zadržujejo. Zateglivo-neodjenljiva ali premalo prožna drevesna lubad zadržuje razvoj drevesnega debla na debelost ravno tako, kot bi ga zadrževale preveze iz trdih tvarin, katere se — neodjenjane ali neodstranjene v taisto zajedó in vrastejo. Nasledki so si pa v obeh slučajih enaki.

Ako hočemo takemu drevesu pomagati do krepkega debla, moramo pomladi ravno pred pričetkom istoletne vegetacije (rasti) njegove na severni strani debla lubad z noževostjo (špico) od zgoraj doli na več krajih v podobi kačastih potez plitvo (le do ličjevine) zarezati, to je, da se podolžno prereže le zunanja trda in neodjenljiva lubadina plast. Zunanji obrobki teh podolžnih kačastih zarez se v posledici vsuše, a se kmalu zopet obrastó in zacelijo, ter na takih mestih nastanejo ožje ali širje podolžne, pasom podobne brazde, katere obdaja nova prožna lubad, koje vedno širše postajajo. Vse to izdatno olahčuje in pospešuje rast drevesnega debla na obseg. Take plitve podolžne zareze v drevesno lubad se navadno po nekoliko mesecih uže za celi prst razširijo, kar nam je neovrgljiv dokaz in znak, da se je tudi drevesno deblo na svojem obsežku ravno za toliko zredilo.

To operacijo na sadnem drevju imenujemo „narezovanje drevesne lubadi“, kar se pa nikakor ne sme zamenjati s „puščanjem“ sadnemu drevju. O tem poslednjem povem domačim sadjerejcem kaj malega v odstavku: „o elementarnih poškodbah sadnega drevja“.

V. Zlatica, rumenica ali vsuševanje drevesnega vrha.

Vse prikazni, kakoršne moremo opazovati ob skrajnih koncih istoletnih drevesnih poganjkov v vrhu dre-

vesnega venca, so vedno in vselej v prav tesni zvezi s živežem, katerega pivnice drevesnih korenin ravno iz zemlje pijó in prejemati morejo. Ako prične med poletjem drevesno listje v skrajnih delih vejinega venca rumeneti ali blede in rumenkasto postajati, ako se istoletni poganjki nepopolno razvijajo in slednjič totalno prestande ali se celó vsuše, nam je to vselej neovrgljiv dokaz, da je stan drevesnih korenin v takem položaji, v katerem niso več zmožne sadno drevo s potrebno hrano preskrbljevati in ga pošteno preživljati. Vzrok in povod temu utegne pa biti ali preveč kamenita ali kremenasta spodnja zemljina plast, to je, neprodorljiva in nerodovitna spodnja zemlja na stalnem nasadu, katera zadržuje in zabranjuje prosto razširjevanje drevesnim koreninam, ali pa stanovitna mokrota v spodnji plasti, katera se ne more odcejati, da tako korenine za razvoj in obstoj drevesa zadosta primerne in potrebne hrane prejemati ne morejo.

Premokrotna zemlja okolo sadnega drevja more se tu in tam zboljšati s tem, da se preobilna vlaga in mokrota umetnim načinom odstrani in odpelje. Kamenita in kremenčasta spodnja plast, katera tu in tam korenine sadnega drevja obdaja, se pa ne more in ne dá tako lahko odstraniti, ali če se, prouzroči nam tako delo navadno prevelikih stroškov, katere bi nam tako drevo v posledici le pičlo obrestovalo. Ker se ta bolezen navadno še le pri starejem sadnem drevju prikaže, katero se ne more več na ugodnejše mesto presaditi, ali pa vsaj na istem mestu bolj pod površje zemlje v rodovitno prst privzdigniti, je odstranjevanje take plasti od korenin prizadetega sadnega drevja kaj kočljivo opravilo tudi zato, ker se morejo korenine tudi pri največji pazljivosti tako poškodovati, da nam drevó prezgodaj pod zló pride.

Ako domači sadjerejec toraj hoče, da mu njegovo sadno drevje za „vsuševanjem“ v vejinem vrhu, katera bolezen se prec ob njenem začetku tudi „drevesna zlatenica“, „rumenica“, „bledica“ imenuje, trpelo ne bode, mora ob času, ko sadno drevje na stalno mesto saditi namerava, dotična tla tudi v spodnji plasti jako skrbno, strogo in dobro preiskati in vse odstraniti, kar je tej in še drugim drevesnim boleznim v zemlji sami — povod in vzrok. Ako bi se pa iz spodnje zemljine plasti take zapreke (vzroki boleznim drevesnim) nikakor (ali pa le s prevelikimi stroški) odpraviti ne dale, bolje stori, da takega zemljišča s sadnim drevjem ne nasadi, ker bi mu tam le hiraló, pravega dobička nikdar ne donášalo in tudi pred svojo normalno starostjo prezgodaj pod zló prišlo.

(Dalje prih.)

Trgovinska in obrtna zbornica

(Dalje.)

7. Za tarif. št. 322 in 323.

Odsek priporoča najtopleje po vis. c. kr. vladi v colno novelo vsprejeta povišanja in predlaga v tarif. št. 322 carino za „svinčeni pepel, svinčeni glaj (srebrni in zlati glaj)“, z dosedanjega postavka 1 gold. 50 kr. povišati na 2 gold. za 100 kg.; v tarif. št. 323 pa, da se obtežé: „svinčena bel, masikot in menig“, ki imajo sedaj carino na 3 gold. določeno, z enako carino kakor svinčeni cukor s 5 gold. za 100 kg.

8. Za tarif. števil. 324. — „Kali in natron“.

Vsled ogromnega tekmovanja med Anglijo in Nemčijo usiljujejo se v Avstrijo hromokisle kali- in natronove solí, neutralne in kisle, zadnji čas posebno iz nemških tvornic (kakor kaže statistika), po tako nizki ceni, da sedaj to blago komaj 40 gold. za metercent

vrže, ki je ob času, ko se je sedanja colna tarifa urejevala, veljalo 60 gold. — Razvidno je toraj, s kako zgubo delajo tvornice, ker je blago za 20 gold. v ceni upadlo. Ako je visoka vlada uže ob urejevanji sedanje carinske tarife uvidela potrebo, da se poviša carina, ko je blago veljalo še 60 gold., toliko bolj je opravičena viša carina sedaj, ko veljá blago le še 40 gld.

Trošivec tega blaga, ki se mu s tako brezceno ponuja, ne čuti razlike celó za 10 gold. prav nič, kajti tekstilno obrt in barvarstvo tkanin, kateri edini rabita te izdelke, izvršujejo stoteri, in celó razlika za 20 gld. na metercent se ne dá, na pr. za meter zgotovljene barvine, prav nič uračunjevati.

Odsek predlaga povišanje colnine na hromokisle kali- in natronove solí, neutralne in kisle, od 4 gold. na 10 gold. za 100 kg.

9. Za tarif. št. 340. — „Voščene sveče“.

Gledé voščenih sveč se opomni, da kranjske in goriške voščence hudo tekmovanje po italijanskih tovarnah trpé.

Dalmacija, Istra, Primorsko, hrvaško Primorje, pa tudi južni Tirol rabijo mnogo voščenih sveč. Največ sveč se uvaža z Italijanskega, posebno iz Benedek.

Trgovinske zveze naših južnih dežel z Beneškim so še iz časov, ko je bila ta sosednja dežela še avstrijska. Sicer se je pa zadnja leta trgovina v mnogo-vrstnem blagu z Italijo mnogo predrugačila, ali ravno gledé voščenih sveč je ostalo isto razmerje, ker trošivci blago še vedno iz beneških tvornic naročajo, ki niso le največe na svetu, ampak tudi uže stoletja sloveče.

Avstrijski voščeninarji so tej stvarni in moralični premoči Italijancev nasproti tembolj brezščitni, ker je avstrijska uvoznina za voščene sveče neznatna, ki komaj 4% vrednosti blaga znaša. Da je uvoznina za voščene sveče res mnogo prenizka, razvidno je uže iz tega, da je za-njo po tarif. št. 340 (voščene sveče, voščeni stočki itd. le 10 gold. na 100 kg.; za trikrat cenejše stearinove pa se pobira viša carina z 11 gold. na 100 kg. po tarif. št. 341 (sveče ne posebno imenovane, na pr. iz stearine, kamnega voska itd.), kajti cene voščenih sveč so za vsakih 100 kg. 250 do 300 gold. av. v., one stearinovitih pa 80 do 95 gold. a. v.

Avstrijskemu svečarju je bilo dosedaj zarad tako nizke, popolnoma neopravičene colnine nemogoče, da bi se bil branil italijanskemu tekmovanju, tem manje, ker italijanski svečarji vsled nizke plovne voznine svoje izdelke našim dalmatinskim, istrijskim in hrvaškim pristaniščem ceno in skoro brez lastnih stroškov dovažajo, avstrijski odmorski voščeninar pa mora plačevati še vedno drago železnično voznino, da more s svojim blagom do Trsta ali do Reke, od koder še le je mogoča daljna razpošiljatev v avstrijske pomorske pokrajine.

Na izvožnjo iz Avstrije v Italijo ni misliti, ne gledé na to, da je v Italiji voskina obrt mnogo bolj razvita, marveč ker Italija za voščene sveče (cera bianca lavorata) 40 lir = 20 gold. — av. v. v zlatu na vsacih 100 kilg. uvoznine pobira, tedaj dvakrat več nego sedaj v Avstriji. — Razvidno je tedaj, da avstrijski voskinci obrtnik ne more le izvažati v Italijo, ampak da ima, žal! še celó truda, da se v svoji lastni deželi proti italijanskemu tekmovanju vzdržuje. Temu nenaravnemu razmerju dá se le s tem odpomoči, da se colnina za voščene sveče (tarif. št. 340) znatno poviša, in sicer vsaj na 40 gold. za vsacih 100 kg. Tudi se iz Italije uvaža še druga vrsta cerkvenih sveč, ki so delane iz nekakove mešanice voska in nadomestkov, to je, stearina, kamenega voska i. dr., in katere zarad nizke cene avstrijskim iz pristnega čebelinega voska delanim svečam zeló škodujejo.

prošnjo podružnično 8000 smrekic, katere smo razdelili med 8 posestnikov, vsakemu 1000. Centralnemu odboru smo poročali, da se nahajata pri obeh ljudskih šolah v Sevnici napredovalna gospodarska kurza. Sevnikiški okrajni zastop kupil je od g. dr. Kaučiča bika muricodolskega plemena ter ga dal posestniku M. Gabriču v Čanjah na rejo.

Za tem govori c. kr. živinozdravnik, gosp. Anton Munda, zanimivo o plemenjenju in oskrbovanju goved, konj in svinj, kar so zlasti kmetski poslušalci pazljivo poslušali in hvaležno vsprejeli. Da bi ljudje bolj zanimali se za podružnične seje, napravili smo brezplačno izžrebanje gospodarskih premij, v katero svrhu je centralni odbor daroval 10 gold. Razdražbala se je 1 svinja, 4 pari Houdan-kokošij (jarkica in petelin), 2 vagana kanadskega ovsa, 3 vagani ameriškega krompirja in 10 drevesec hruškovih. Gosp. Boštijančič javlja, kako predsednik podružnični, g. Franc Lenček, lani za darovani denar od posojilnice ni samo 40 drevesec kupil, ampak 255, za katere je dal 128 gold. Razdelil jih je med 53 posestnikov v okraji, največ zato, da jih ob cestah ponasadijo.

Nadalje je isti gospod predsednik vsem posestnikom, ki so ga tega prosili, zamenil domačo pšenico s proštijsko, na trijeru očiščeno. Tudi za današnje izžrebanje premij je vse iz lastnega priredil, razven 10 gold. od centralnega odbora poklonjenih. Poročevalec stavi torej predlog, naj se mu izreče najprisknejša zahvala in to v zapisniku današnje seje zabeleži, kar se vse navdušeno odobri in završi. Naposled predlaga gosp. Boštijančič prošnjo do okrajnega zastopa, naj priredi veliko drevesnico za celi okraj. Gospod predsednik, ob enem načelnik okrajnemu zastopu, obljubi praktično prošnjo v bližnji seji okrajnega zastopa postaviti na dnevni red in upa, da bode uslišana uže zaradi tega, ker je trtna uš mejo sevniskega okraja prestopila.

C. kr. kmetijska družba kranjska.

Seja glavnega odbora dné 6. decembra 1885.

Seji predseduje namesto bolnega družbinega predsednika gosp. družbini podpredsednik Jos. Fr. Seunig. Navzoči so pa sledeči gg. odborniki: Brus, Kastelic, Murnik, Neveklovski, Robič, Witschl in družbini tajnik g. Gustav Pirc.

Tajnik Pirc prečita po njem sestavljeni oklic zaradi sostave ameriške sušilnice ter predlaga ta oklic poslati vis. c. k. kmetijskemu ministerstvu v potrdilo. Predlog sprejme odbor brez ugovora.

Popravljeni razpis premij za umna gnojišča, koje napravijo gospodarji celih vasi ali vsaj njih večina sklone odbor, vis. c. kr. kmetijskemu ministerstvu v presojo poslati.

Na vabilo trgovinske in obrtnijske zbornice štajerske v Gradci pridruži se tudi glavni odbor prošnji na ministerstvo zaradi podržavljenja južne železnice.

Prošnji intendance III. kôra v Gradci zaradi poizvedovanja potrebnih dat za vojaško statistiko sklone odbor, kolikor mogoče vstreči ter to zadevo izroči odborniku gosp. R. Kastelicu.

Vodstvu štirirazredne ljudske šole v Cirknici se podeli na prošnjo njenega vodje gosp. K. Dermelja nekaj iztisov knjig, izišlih v zalogi c. kr. kmetijske družbe.

Gospod oenolog in podružnični podpredsednik v Novem mestu Anton Ogulin dopošlje glavnemu od-

boru svoj spis imenovan „Vinarstvo na Dolenjskem in trtna uš“ s prošnjo: Glavni odbor naj spis presodi in naj ga tudi pošle v presojo podružnicam, v kojih je vinarstvo doma.

Glavni odbor naj pa pri tej priliki podružnicam na srce položi, da naj nikar le tistega za dobro ne spoznajo, kar se jim iz tujine importuje, ampak naj tudi presodijo in za vredno spoznajo kako domače delo in njega (g. Ogulina) bode zelo veselilo, ako se ne vresniči pogovor: „Nemo propheta in patria“.

Glavni odbor sklone po vsem vstreči želji gosp. Ogulina, v imenu odbora presodil bode pa spis tajnik Pirc. Po predlogu tajnika Pirca hoče se pa glavni odbor konečno izreči o doposlanem spisu še le po obravnavah deželne komisije zadevajočih trtno uš, o kateri bodo, kakor upa glavni odbor, kmalu posebne seje.

Prošnji okrajnega odbora v Sevnici na Štajerskem zaradi podeljenja štipendije kovaškemu pomagacu, ki želi obiskati družbino podkovsko šolo, glavni odbor ne more ustreči, ker so štipendije izključljivo le za Kranjce ustanovljene.

Vabilo k predavanju g. Krausa o uravnavi kraških vodá odbor na znanje vzame.

Družbeni blagajnik in odbornik g. Brus poroča o izžrebanju družbine srečke iz leta 1860. ter predlaga nakup papirne rente. Predlogu g. Brusa odbor brez ugovora pritrdi.

Po gosp. odborniku Brusu stavljeni nasveti zaradi zaračunjenja stroškov pri popravu streh na družbenih poslopih odbor sprejme ter naroči tajništvu, pri ministertvu prositi za potrjenje računov in za pokritje deficita iz državnih denarjev.

Prošnje podpornega društva na veliki šoli za kmetijstvo glavni odbor ne usliši zaradi pomanjkanja denarnih sredstev.

Novim udom c. k. kmetijske družbe imenuje glavni odbor sledeče gospode:

Mihael Arko, kaplan v Hrenovicah,
Franjo Dekleva, trgovec v Slavini,
Franjo Jaks, poštni upravitelj v Št. Petru,
Franjo Kogej, trgovec v Postojni,
Jakob Čuden, umirovljen stotnik topništva v Ljubljani.

Vabilo

k občnemu zboru podružnice c. kr. kmetijske družbe v Kranjski gori,

ki bode v nedeljo 20. t. m. popoldne v Jesenicah. Na dnevnem redu je pregledovanje računov leta 1884. in 1885., volitve in pa predavanje tajnika c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani gosp. Gustava Pirca.

Jesenice 6. decembra 1885.

Alojzij Schrey,
načelnik podružnice za Kranjsko goro.

O boleznih in elementarnih poškodbah sadnega drevja.

Spisal M. Rant.

V. Zlatenica, rumenica ali vsuševanje drevesnega vrha.

(Dalje.)

Tudi druge bolezni, katere se v posameznih slučajih na sadnem drevju tu in tam izcimijo in prika-

žejo, kakor na priliko: drevesna rija, trohljivost debela, drevesna vodenica navadno nastajajo iz uže do sedaj v tej razpravi omenjenih in opisanih vzrokov; odstranjevati in nastale ozdravljevati morejo se potem takem vspešno tudi po načinih, kateri bilo so v pričujočem dopisu navedeni in opisani.

Nerodovitnost sadnega drevja sama na sebi se pa še nikakor za pravo drevesno bolezen smatrati ne more in ne sme, to pa zato, ker je nerodovitno sadno drevo sicer lahko popolno čvrsto, zdravo in jedrnato-krepko. Povod nerodovitnosti sadnega drevja je: a) pomanjkanje primerne in potrebne drevesne živeža; b) nepravna sadna sorta posajena na isto mesto; c) neugodne vremenske (klimatične) okoliščine, katere ravno na taisto (sadno drevje) vplivajo. Ako se ti navedeni zadržki sicer zdravemu, a nerodovitnemu sadnemu drevju pošteno in umno odstranijo, zagotovljena mu bode s tem rodovitnost njegova, in rodilo nam bode brez posebnih nezgod rado, obilno in dobrega sadu.

Neugodne vremenske razmere niso le rodovitnosti sadnega drevja pravi vničevalec in zadržek, nego so prav mnogokrat tudi pravi in prvi povod raznim drevesnim boleznim. Res je, da človek neugodnih vremenskih zadev in okoliščin od sadnega drevja nikakor popolno odvrčevati in je pred njimi totalno obvarovati ne more, a more je pa po umnem postopanju vendar-le nekoliko omiliti, zadrževati in je za sadno drevje kolikor toliko ugodneje storiti. Take na sadno drevje škodljivo vplivajoče obnebne (klimatične) razmere bile bi:

VI. Suša.

Ako sledi več suhih poletij eno drugemu sporedno, trpi in trpeti ima mnogo sadnega drevja za „sušo“ pri vsem tem, da se tudi njegove korenine globoko v zemlji nahajajo. Ako se sadnemu drevju ob času velike in dolgotrajne suše umetno in izredno ne pomaga, more ta (suša) s svojimi nasledki biti pozneje za marsikako sadno drevo osodepolna in pogubonosna. Ako je bila pred suhim poletjem tudi zima suha, so slabi nasledki suše za sadno drevje tem občutnejši, ker se zemlja ob zimskem (suhem) času z blagodejno vlago okolo drevesnih korenin zadosta globoko in izdatno napojiti mogla ni.

Prvi slab nasledek suši je ta, da drevo o novi vegetaciji le slabotno poganja, medlo raste in le maloštevilnih (redkih) sadnih popkov nastavi; drugo, kar temu sledi, je, da se mlada lubad na drevji zgubanci, vsled česar nastanejo in razvijo se s tem združene bolezni sadnega drevja ter slednjič ovenejo in se popolno usuše najskrajnejši (zvonanji) deli drevesne vejine krone. Pri nepreobširnih nasadih sadnega drevja morejo se škodljivi nasledki suše s tem odstraniti, da se o pravem času takemu drevju z vodo zadosti priliva. Ako so pa taki po suši trpeči nasadi zelo obsežni ali veliki, ali ako se tako sadno drevje v velikih strminah (bregovih) nahaja, do katerega je le težavno priti in potrebne vode dovesti, naj se na zgornji strani vsakega drevesa napravijo poševni jarki (prekopi) in s kolom ali železnim drogom vbodene luknje v zemljo, po katerih in v katerih more se v bližini drevesa tudi najmanjša vlaga pribirati in zastajati. Take naprave ob sadnem drevju, katero bilo je na suhih južnih legah stalno nasajeno, so pa tudi sicer vedno prav dobrih in blagodejnih nasledkov za taisto; one so prave nabiralnice in zaloge potrebne vlage za sadno drevje na takih suhih podvrženih mestih (stalnih nasadih).

VII. Ozeblina (ozeba ali prezeb) sadnega drevja.

Sadno drevje more po svojih naravnih svojstvih samo na sebi hud mraz prenašati; ali pri vsem tem se

pa vendar-le večkrat pripeti, da ono pri hitrih in brzih ozračnih spremembah več ali manj škode trpeti in prenašati mora, kar se navadno ob prehitrem menjevanju toplote in mraza ter nasprotno — zgodi. Kolikor enako-merneje je ozračje in vreme gledé temperature sploh, kolikor preje v jeseni ob lepem suhem vremenu sadno drevje svojo istoletno rast dovrši in dožene, ter kolikor pozneje v prihodnji pomladi ob ugodnem vremenu zopet polagoma vegetirati pričinja, toliko manj bode ono imelo pred zimskim mrazom trpeti. Ako se pa istoletna drevesna rast v jeseni prepozno dovrši, ali celó nedovršena ostane in se pomladi zopet naenkrat in prezgodaj zbudi, trpelo je tako drevje ob enem uže več ali manj za prezebom. Nasledki prezeba na sadnem drevju so, da na njem enoletni poganjki ali popolno ali pa tudi le deloma pozebejo in se pozneje vsuše; da se lubad na deblu razpoka, osobito na južno-zapadni strani, od katere najpogostejše topli južni veter prihaja, ki zvonanjo zmrzlo lubadino plast prehitro otaja tako, da se njeni zmrzli deli razpokajo. Premrti, zmrznjeni ali prezebni les, ako ga z nožem narežemo, vidi se nam rumeno rujav ali pa tudi le rujav po barvi svoji. Tak les je za daljno vegetacijo popolno mrtev. K sreči se pa le prav malo kedaj primeri, da bi celi drevesni venec ali celo sadno drevo popolno pozeblo in zavaljo mraza pod zló prišlo. Debla odraščene sadnega drevja moremo pred pozebom, a lubad njegovo pa pred razpokom s tem obvarovati, da je pred nastopom in pričetkom hudega mraza s slamo, bičjem ali pa tudi s protjem ovijemo. Kar pa vejini venec zadeva, more se ta le pri malem in mladem sadnem drevju na povedani način pred pozebom obvarovati. (Dalje prih.)

Šolske stvari.

Naredba c. kr. deželnega šolskega sveta kranjskega o zabranenju razširjenja nalezljivih bolezni v šolah.

Na podlagi odobrenja, podeljenega v razpisu c. kr. ministerstva za uk in bogočastje v sporazumljenju z ministerstvom notranjih zadev z dne 20. novembra 1884. leta, števil. 17.748, izda se sledeča naredba v obrambo razširjenja nalezljivih bolezni v šolah:

1. Vodja šole je vezan, stan zdravja šolske mladine v šoli, katero ima voditi, nadzorovati z največjo skrbnostjo.

2. Vsakemu učencu bolnemu na nalezljivi bolezni (garjah, nalezljivim vnetji oči, kozah, škrlatinki, osepnicah, oslovskim kašlji, davici) je zabraniti obiskavanje šole toliko časa, dokler ni dokazano s spričevalom zdravniškim, daje zopetno obiskavanje šole za druge učence brez kvari.

3. Ravno tako ne smejo ne učeče osebe in ne učenci, živeči v istem gospodarstvu, to je družini ali stanovanju skupaj z osebo obolelo za kozami, škrlatinko, davico in vročinsko boleznijo, ki sicer stojé ali so zadnji čas stali v dotiki, katera omogoči razširjenje nalezovanja, šole toliko časa ne obiskati, dokler zdravnik ne potrdi, da ni nevarnosti nalezljivosti za šolsko mladino.

4. Vodju ljudske šole je dolžnost, vsako obolenje za boleznijo imenovano pri št. 2. učenca ali učenke, o katerim izvé, takoj naznaniti krajnemu šolskemu svetu, čegar naloga je brez zamude potrebno vkreniti in o tem nemudoma poročiti okrajni šolski gosposki, da ta po potrebi daljno vkrene. Ako se nahaja taka bolezen pri

valske in rudninske tvarine, katerih ni mogoče zmetati na gnojišče, na pr. smeti iz hiše in dvorišča, plevel, tropine, gnoj iz stranišča, lug, kurji gnoj, mrhovino, ledino, blato iz ceste in iz mlak ali ribnjakov, apno, presejane odpadke zidarjev itd. V deževnem vremenu, kedar kmetovalec nima dela na polji, naj doma skupaj spravlja tvarino za kompost in naj opravi potrebna dela na kompostu.

Pri sestavi kompostovega kupa denemo vedno na trde tvarine, kakor zemljo, ledino itd. plast iz živalskih in rastlinskih odpadkov in potem zopet trdo plast. Poleti premečljamo kup 2—3krat, ter vse tvarine dobro skupaj pomešamo. Premešati kompost je pa še le dobro, kedar je kup osušen. Po vsacem premešanji ali premetavanji polijejo prav dobro kompost z gnojnico. Kompostni gnoj je izvrsten za gnojenje travnikov, deteljišč in za drevje. Posebno dober je kompost pri gnojenji, koder moramo gnoj blizo rastlin zakopati, na pr. za zelje, krompir, sadno drevje, trte. Kompost moramo toliko časa obdelovati, da postane skoz in skoz rahla sprstenina, to doseže se včasih še le v dveh in večjih letih, kar je odvisno od porabljenih tvarin. Žaganje v komposti rabi najmanj 3 leta do popolnega razkroja. Enkrat narejenemu kompostnemu kupu ne smemo novih tvarin primešavati, zato bomo vsako leto nov kup sestavljati pričeli.

Na travnike zvozimo kompost v januariju ali februariju, to je, če vreme dopušča, ter ga v kupe zložimo. V marci kompost čez travnik raztrosimo. Posebno močnega komposta zadostuje 60—80 voz na hektar travnika, drugače pa 120—160 voz.

Moč kompostovega gnoja vzdrži 2—3 leta na travniku ter se v tem znači, da zgine mah, dobre trave boljše vspevajo in posebno nizke trave zemljo gosto zaledinijo.

Napravljanje komposta pokladamo posebno na srce našim gospodarjem. Kako močno dajo se popraviti na ta način naši še tako zelo zanemarjeni travniki. Res je, da se dá to tudi z gnojem iz hleva storiti, a tega imamo še za njive premalo.

Gospodarske izkušnje.

Gospodarji, ki deteljno seme kupujete, varujte se, da ne boste goljufani!

Sleparij je čedalje več na svetu. Zadnja leta so deteljnemu semenu začeli prav pogostoma mešati pesek nekega kremenastega kamenja, ki ga lomijo blizo Prage na Českem, in ga potem rdeče, belo, zeleno, sploh tako barvajo, kakor je deteljno seme, kateremu ga mešajo zato, da težje vaga; v 100 funtih take detelje je včasih komaj 25 funtov prave detelje, vse drugo pa je pesek, ves podoben deteljnemu semenu. Gospodarji, ki kupujete seme kakoršne koli detelje, natanko preglejte blagó!

Divji kostanj, dobra in zdrava, pa še zmirom premalo čislana krma živini.

Kostanj daje se zdrobljen, šrotan ali zmlet; prejšnjaj se pa v vodi nekoliko časa namaka, da zgubi grenjki okus. Krave po njem bolje molzejo, preišči se odobelijo, konj postane močnejši. Grenkoba kostanjeva želodcu dobro dé in dolgočasno drisko, če niso čeva vneta, ozdravi.

O boleznih in elementarnih poškodbah sadnega drevja.

Spisal M. Rant.

VII. Ozeblina (ozeba ali prezeb) sadnega drevja.

(Dalje.)

Za pozebom trpi največ in najpogostneje breskvino, slivino, marelično, orehovo in kostanjevo sadno drevje.

Potem, ko je pomladi pričelo ozebeno sadno drevo zopet vegetirati, morajo se vsi pozebeni deli raz njega popolno odstraniti, ter se pri takih operacijah prizadete rane jako dobro in varno zamazati. Peškarjem pa, kateri so na prezebu trpeli, svetuje se in dobro je pomladi puščati, to je, da se jim na deblih v podolžji od zgoraj doli lubad do najmlajšega lesa z nožev ostjo (špico) zareže ali vreže, da se more potem preobilni sok na takih mestih pravilno razdeljevati, ter da se nam tako drevje tem načinom tudi pred drugimi boleznimi, kot posledicami prezeba — obvaruje.

Pozni pomladanski mrazovi (zmrazlini) oškodujejo le najmlajša, na novo se razvijajoča delca drevesna, po takih zmrazlinih trpi pred vsem osobito cvetje in sadni nastavki. Pred takimi poškodbami morejo in dajo se pa le posamezna visokodebelnata sadna drevesa obvarovati, kako, čemo kmalu zvedeti.

Da pa domačemu sadjerejcu pozni pomladanski mrazovi prehude preglavice in preobčutnih škod napravljali ne bodo, naj pred vsem ob stalnem nasadu sadnega drevja za nov sadovnjak preskrbi pravo, primerno in ugodno lego; dalje naj voli za sadovnjak svoj tudi sadne sorte, katere ob raznih časih cvetó, to je: zgodnje, bolj pozne in prav pozne. Ako v sadovnjaku drevje ob raznih časih cvete, gotovo pozni pomladanski mrazovi nobenkrat vsega pridelka vničili ne bodo. Tudi po umetni poti dá se v tem obziru nekoliko doseči s tem, da se zemlja okolo in pod sadnim drevjem pozneje obdelovati prične, da se pod in okolo taistega ob času, ko sneg kopni, več snega pripravi, nakopiči in nameče, kar vse skupaj prenašlo drevesno vegetacijo nekoliko zadržuje in prehitri razvoj popkov in cvetja za nekoliko časa prepreči in vstavlja.

VIII. Uime in škode, katere toča na sadnem drevju napravi.

Toča je v resnici huda šiba božja za kmetovalca-sadjerejca. Ona mu ne pokonča in ne vniči le samo njegovih enoletnih pridelkov na polji, nego napravi mu tudi v njegovih sadovnjakih mnogokrat preobčutne škode. So nekateri kraji, v katerih kaj rada in prav pogostoma toča bíje. V takih krajih ima brezpogojno med drugim tudi sadno drevje veliko in občutne škode po toči trpeti in prenašati. Toča pa ne poškoduje ali morda celó popolno vniči le samo istoletnega sadnega pridelka, nego prepreči, temveč tudi za eno ali pa še celó za več let normalni razvoj in pravo rodovitnost sadnega drevja.

Sadje nam utegne tudi uže najmanjša in le kot sigurno konoplino zdrnje debela toča močno poškodovati; sadje (osobito jabolka) po tako drobnih točah oškodovano, je navadno vse pikčasto in lisasto ter za oko neprijetno. Koliko večji so pa še le slabi nasledki, katere na sadji debelejša toča napravi! Sad postane na onih mestih, kamor ga je bolj debela toča zadela, rujav in gobast, po okusu pa grenek. Ako prihrumi bolj debela toča, trpi pred njo v prvi vrsti drevesno listje, katero vse preluknjiča, razpara (razcefedra) in raztrže, ali pa še celó popolno odbije in oklesti. Naravna posledica temu je, da je potem tako sadno drevó gledé preživitka in

normalnega razvoja za več ali manj časa moteno in za-
drževano.

Kedar pa prirožlja debela, gosta in suha toča, na-
pravi na sadnem drevju še večje in osodapolneje po-
škodbe. Taka debela, gosta in suha toča napravi na
sadnem drevju razun uže omenjenih poškodb še to po-
sebnost, da osebno na južno-zapadni strani drevesa (od
kodar ta elementarna sila navadno prihaja) drevesa raz-
bije in občutno poškoduje mlajše in občutnejše dele
(zgornje plasti) drevesne lubadi. Taka toča zadá mlaj-
šim delom vejine krone in mladim drevesnim deblom v
celem podolžji brezštevilno ran, katere so za sadno
drevo (osebno pa še za mlado drevesce) pogostoma
osodepolne. Marljivim sadjerejcem je ta strašna elemen-
tarna vima uže na milijone in milijone sadnih dreves
in mladih drevesec po krajih popolno in za vselej vni-
čila. Sredstva proti tej elementarni uimi žal! nima do-
mači sadjerejec nobenega na razpolaganje. Po zavaro-
vanji proti toči more si on le vsako leto sproti sadje,
oziroma njegovo vrednost, zagotoviti in osigurati med
tem, ko se v največjih slučajih sadno drevo samo še v
zavarovanje ne sprejme ne (zavarovati ne more). Sadje
in listje drevesno se pred poškodbo po toči nikakor ob-
varovati ne more; pač more pa domači sadjerejec deblo
in kronine veje na mlajšem sadnem drevju pred poškod-
bami po tej hudi šibi božji s tem nekoliko zabraniti in
obvarovati, da ta drevesna dela na njihov južno-za-
padni strani s trnjem, protjem ali pa tudi z bičjem ob-
veže, kar direktni vpliv toče na sadno drevo več ali
manj zadržuje. Taka obramba proti toči more tudi skoz
več let sporedno na sadnem drevju brez slabih nasled-
kov za taisto ostati. Prav dobra obramba imenovanih
drevesnih delov proti tej elementarni sili je tudi to, da
se ti deli precej na debelo namažejo z mazilom (go-
stemu belanju podobnim), katero napravi se iz dobre,
mastne ilovice, ali pa iz apna, katerima primeša se ne-
koliko lima ali pa mesto tega tudi drugih klejastih
tvarin.

Ako je toča sadno drevje pri vsem tem hudo okle-
stila in mu lubad na mlajših delih močno poškodovala,
mora se tako drevje prec v prihodnji (sledеči) pomladi
brezpogojno pravilno obnoviti, in to osebno, če so na
njem najmlajši poganjki in češulje tako poškodovani, da
se prizadete rane ne dajo in ne morejo več pravilno iz-
rezati in zaceliti. Tako po toči sicer hudo in zelo po-
škodovano sadno drevje zadobi po pravilni obnovitvi
zopet vejino krono s zdravim in čvrstim lesom, katera
more brez posebne nesreče še dolgo rasti, se čvrsto raz-
vijati, poštenih sadežev roditi ter drevo krepko in po
obliki vejine krone lepo ohraniti. Če se pa taki po
toči hudo poškodovani deli na drevesu tudi dalje rasti
pusté in ako se je skuša po umetni poti ozdraviti, se
zaželjeni uspeh le kaj (prav) poredkoma doseže. Tako
drevo, ako se pravilno obnovilo ni, le v prav redkih
slučajih zopet k moči in rodovitnosti dospé; in če —
to še le po preteku mnogih let, kar je gotovo tudi po
drugi strani prav občutljive škode domačega sadjerejca,
kar mu med tem časom nikakoršnega dobička dona-
šalo ni.

(Dalje sledi.)

Naznanilo.

Kmetovalci, kateri želijo dobiti **izvirno rusko**
(**rigajsko**) laneno seme, naj se oglasijo za-nj pis-
meno ali ustmeno zadnji čas do Svečnice v pisarni
c. k. kmetijske družbe.

Trgovinska in obrtna zbornica

(Dalje.)

VII. Gospod zbornični svetnik Karol Luckmann
omenja v obširnem razlaganju njemu poznanih pritožeb
proti voznemu redu železnične črte Ljubljana-Trbiž, ki
je v veljavi od 1. oktobra t. l. Vsled preuredbe z dne
1. junija t. l., da je namreč vlak št. 1715 v Ljubljano
dohajal namesti ob 2. uri 56 m. kakor prej, še le ob 5.
uri popoldne, onemogočila se je edina ugodna zveza z
Gorenjskim in Dolenjskim, Hrvaškim, Dolenje-Štirskim
in Ogerskim. Z dnem 1. oktobra 1885. pa se je opustil
vlak šte. 1711, ki je bil ravno tako ugoden za krajni,
kakor za prevozni promet. Vozni red z dne 1. oktobra
1885. je za ljubljanski promet zelo neugoden. Vsi vlaki
dohajajo pozimi v Ljubljano po noči. Kmečko ljudstvo
ne more drugače do gosposk ali na sejme v Radovljico,
Kranj in Ljubljano, nego da zgubi noč; posledek tega
pa je, da ne uporablja toliko železnice. Govornik kaže
na zbornici podane prošnje in pripominja, da bi se naj-
prej dalo odpomoči s tem, ako bi se vlak št. 1715 od-
pustil in mesto tega naj bi se vlak št. 1711 spet uvel;
ali pa naj bi, ako bi se to ne dalo tako lahko izvršiti,
vlak št. 1717 za kake dve uri pozneje od Trbiža od-
hajal, tako da bi dohajal v Ljubljano zjutraj in ne po-
noči. Za slučaj, ako bi tudi to ne bilo mogoče, meni
govornik, naj bi se uredil potem mešanec, ki bi v Ljub-
ljano dohajal med 9. in 10. uro dopoldne.

Naposled pripomni še gosp. govornik, da se bode
konec meseca oktobra kot ud soveta državnih železnic
udeleževal njegovih sej, zaradi tega bi on želel, da bi
izvedel, kako misli zbornica o tem voznem redu, da bi
se mogel potezati za preuredbo.

Zbornični tajnik poroča o prošnjah za preuredbo
voznega reda na črti Ljubljana-Trbiž, ki vse zahtevajo,
naj bi se težilo na to, da bi vozni red ustrezal krajnim
razmeram. Uže prejšnja leta se je mnogokrat prosilo,
naj bi bili bivši sejmski vlaki vozili ne le med Ljub-
ljano in Lesce-Bledom, ampak med Ljubljano in Tr-
bižem, da bi bilo tako prebivalcem od Lesce navzgor
mogoče uporabljati vožnjo do c. kr. oblastev v Radov-
ljico in nazaj ter v Kranj ali Ljubljano potovati, ne da
bi morali prenočevati v enem ali drugem kraju.

Tem željam je glavno vodstvo državnih železnic
ustreglo z uredbo bivšega sploh priljubljenega in vsem
razmeram kolikor možno ugodnega voznega reda. Go-
vornik napominja po gosp. predgovorniku našete nedo-
statnosti sedanjega voznega reda. Odsek je popolnoma
ocenil razloge, ki bi bili utegnili biti merodajni v do-
ločbo sedanjega voznega reda: 1. Da se potnikom nudi
prilika, da morejo dospevši v Ljubljano odpotovati v
Trst, Reko in druge kraje po južni železnici, ne da bi
se dolgo mudili, in 2. da se kar najhitreje mogoče od-
pravlja nemško-česka pošta. Toda vozni red, kakor je
gosp. predgovornik uže omenil, se ravno tako malo
ozira na zvezo Dolenjskega, Hrvatskega, Dolenje-Štir-
skega i. d. kakor na krajna razmerja. Govornik na-
števa, kako bi se dalo po odsekovem mnenju odpomoči
nedostatnosti in predlaga sledeče: Slavno c. k. vrhovno
vodstvo se prosi: 1. naj zopet uredi vlak št. 1711, ki
je dohajal v Ljubljano ob 10. uri 35 min. predpoldne;
2. za slučaj, ako bi tako pomnoženje vlakov ne bilo
mogoče, naj opusti vlak št. 1715, ki dohaja v Ljubljano
po novem voznem redu ob 5. uri popoldne ter naj
uredi mesto tega drugi vlak, ki bi dohajal v Ljubljano
okolu 10. ure dopoldne; 3. za slučaj, ako bi tudi v
2. točki zaželjena preuredba ne bila mogoča, naj bi
uredilo mešani vlak, ki bi iz Trbiža ali Beljaka odhajal
taki čas, da bi dospeval v Ljubljano okolu 10. ure do
poldne.

Voda zavzema najmanj prostora pri 4° R. Tako topla voda se ne raztezuje le pri višji toploti, ampak tudi pri nižji toploti, toliko časa, da pride na 0° ter zmrzne in zadobi trdo obliko. To raztezanje vode pri nizki toploti je dokaj silno, vsaj dostikrat vidimo in slišimo, da zmrznjeni drevesni sok z glasnim pokom razkolje močna debla. Ravno tako razpoka zmrzla voda trdo in težko ilovnato zemljo ter kmetovalcu zrahlja njivo. Resničen je pregovor: „Mraz je najbolji oratar.“

Nezavedno in nehoté ljubimo toploto. Otrok, ki srečno spava v materinem naročju, piška, ki se skrbno skriva pod peruti koklje, mačica, ki se na solncu razgreva itd., noter do starega deda, ki sedi za pečjo ter z umetno toploto nadomestuje odnehajočo telesno toploto. Vsako bitje potrebuje za rast in vspevanje gotovo množico toplote.

Glavni vir toploti je solnce. Sicer ima tudi zemlja svojo lastno toploto in tej je pripisovati, da zemlja ne zmrzne po zimi tudi v globočini. Razven tega stvarja se toplota, še pri drugih učinkih, na pr. pri gorenji in trohnenji teles, pri dihanji, pri kemijskih dogodkih, pri udarci, sunku, drgnenji, blisku itd.

Toploto zamoremo sicer čutiti, a ne moremo jo tipati ne tehtati, ona toraj ni telo. Toploto nahajamo povsod, kjer delujejo sile in koder se razkrojuje snovi. Pri razkrojevanji snovi se toplota razveže (postane prosta) pri novem stvorenju se pa toplota veže. Ravno tako, kakor se razvija toplota pri sožiganji lesa, ravno tako porabi na drugi strani rastoča rastlina natanko toliko toplote, kolikor jo zamore pozneje oddati pri sožiganji.

Če opazujemo toplotine učinke, spoznamo njeno važno svojstvo, vsled katere se dá toplota voditi od trupla do trupla. Toplota se širi neposredno ali pa vsled žarenja. Lastnost teles se zgreti in toploto voditi je pri različnih telesih različna. Na enem koncu zgreti železni drog postane hitro vroč tudi na svojem drugem koncu, med tem ko zamoremo držati prižgano žveplenico skoraj toliko časa, da popolnem zgori. Železna peč je hitro vroča, pa ravno tako hitro ohlajena, med tem, ko se lončena peč le počasi segreva, a svojo toploto potem tudi dlje časa drži. Ker sneg slabo vodi toploto, zato brani snežena odeja naše setve pred mrazom. Predmete, katere hočemo braniti pred toploto ali mrazom, odenemo jih s slabo toploto vodečimi tvorinami, na pr. s slamo, plevami, pepelom itd. Tudi barva upliva na segrevanje. Temno barvana se hitreje segreje kot svetlobarvana, zato je njiva s črno prstjo spomladi hitreje согreta in prej obzeleni. Da toplota trupla razteguje, to je sploh znano.

Velike važnosti za razvoj in vspevanje rastlin je povprečna krajevna toplota. To pa ne toliko z ozirom na posamezne vroče dneve, kakor z ozirom na vso toploto celega leta. Skupaj šteta povprečna toplota vseh dni ob času, ko narava živi, to je, ko naše kmetijske rastline zamorejo rasti, imenujemo toplotina svota. Od toplotine svote kraja odvisno je vspevanje rastlin. Tako, na pr. potrebuje ajda za svojo rast le 1000 do 1200° skupne toplote (toplotine svote), pšenica 1960 do 2250°, vinska trta pa še dosto več.

Od zemljinega ravnika (ekvatorja), koder je večno poletje, gori in doli do severnega in južnega tečaja (pola), koder je večna zima, bi toplota enakomerno odnehavala, ko bi raznovrstni vzroki tako različno ne vplivali na podnebje (klima).

Pred vsem vpliva na podnebje višina nad morjem. Celó v bližini ravnika nahaja se na visocih gorah večni sneg. Tudi razmerje med vodo in kopno zemljo upliva na podnebje. Kopna zemlja segreje se hitreje kot voda,

odda pa tudi hitreje svojo toploto. Drugi vzrok krajevnih razlik podnebja je bližina in namér gorovja, katero včasih brani kak kraj pred mrzlimi vetrovi, drugod pa zopet tople vetrove ohladi. Bližina velikih gozdov in močvirjev naredi podnebje hladno in vlažno. Tudi povševna lega posameznih kosov naših posestev naredi za dotični kos posebne toplotine razmere. Na nagneno zemljišče zamorejo podati solnčni žarki bolj navpično, zato imajo večjo moč kot v ravnini. Proti severu nagnena zemljišča dobijo, ker so od solca obrnena, manj toplote, sneg dalj časa na njih ostane kot na južnih, proti solnci obrnenih legah.

S toploto v tesni zvezi je svetloba. Solnce s svojimi žarki ne le segreva zemljo, ampak daje jej tudi luč. Toplotini solnčni žarki pa niso eno in tisto s svetlobinimi žarki. Vpliv svetlobe na vse žive stvari je velikansk. Svetloba prijetno vpliva na naše živce. Lepi solnčni dnevi razvedrijo človekov um in vzbujajo veselje do dela. Tudi za življenje in vspevanje rastlin je svetloba neobhodno potrebna. Svetloba vpliva v rastlinskem telesu na hranitbo in na pretvorjenje redilnih snovi. Brez svetlobe ni barve in ravno tako kakor krompir v temni kleti le blede cime poganja, ravno tako bi bilo brez solnčne svetlobe vse listje na svetu brez zelenila, vse cvetje brez lepih barv in prijetnih vonjav.

Solnce toraj ogreva in razsvetlavlja s svojimi žarki našo zemljo. Njega naj bi človek posnemal ter tudi sam razsvetljava in ogreval svoje bližnje. Le malem je dana moč, s žarki svojega uma vplivati na svoje bližnje; nasprotno smo pa vsi v stanu toploto razširjevati. Povsod zamore ogrevati prijaznost našega vedenja, dobrohotnost našega mišljenja in dejanska ljubezen do bližnjega ter tako vzbujati najlepše cvetje človekoljubja.

O boleznih in elementarnih poškodbah sadnega drevja.

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

IX. Medena rosa, deževna rija ali smod.

Ako se ob pomladi in med poletjem vreme zeló, močno in hitro spreminja ali menjuje, nabere se na drevesnem listju rada neka klebljiva prevleka, katera je na oko ali pogled nekaki rosi podobna. Ta prevleka nastane pa iz soka (drevesnega živeža), kateri bil je ob tem času v drevesnem listju ravno odveč in ga drevó za razvoj svoj rabilo ni ter ga je listje iz sebe izločilo. Ako se ob takem momentu vreme brzo iz gorkega v mrzlo-deževno pretvori, ta sok ne more izpuhteti, nego se na listju sesede in zgosti. To prikazen imenujemo navadno „medeno roso“, „deževno rijo ali smod“ na sadnem drevju.

Ta medena rosa ali deževna rija (smod) najpogosteje nastane na listju sadnega drevja takrat, kedar prav gorkemu, vlažnemu in rodovitnemu vremenu naenkrat sledé mrzli in hladni dnevi. Ob takih dnevih sadno drevó v svoji rasti kar na enkrat zastane; drevesni živež, kakoršnega si je sadno drevó ob ugodnem in toplem vremenu mnogo in obilno pribralo, ne more se več pravočasno in koristno za drevesno rast pretvoriti in prebaviti, ter je primoran, da po pôrah ali dinalih na površje drevesnega listja izstopi, kjer se vsled prehladne temperature zgosti in sesede.

Posledica temu je, da medena rosa (deževna rija ali smod) na sadnem drevju nikakor iz ozračja ne pri-

haja, kakor in kar še dandanes večina domačih sadje-rejcev-samoukov misli, nego ona je edino-le izloček ali iztrebek drevesnega živeža, kojega listje na svoje površje spravi in se vsled hladnega vremena ob takem momentu tač klebljivo sésede in zgosti, vsled česar potem tudi to — listje namreč — v svojem normalnem delovanju in razvoju močno trpi, ter je ob enem tudi v prebavljanju drevesnega živeža moteno in zadrževano. Ta klebljiva in sladka snov privabi na drevesno listje v posledici navadno tudi celo množico listnih uši in mravljincev, katerih prve (uši namreč) drevesu veliko škode prizadevajo in napravljajo. Gorek in stanovitni dež opere navadno raz drevesno listje, ako o pravem času sledi, zopet to „medeno roso“ popolno in obvaruje sadno drevo pred sicer neizogibno-škodljivimi nasledki. Domači sadjerejec more to nadlogo tudi sam od posameznih visokodebelnatih dreves s tem odvrniti, da jim vejino krono z čisto vodo dobro obrizglja in oškropi. To opravilo se pa na mnogobrojnem sadnem drevju skoraj da nikakor izvesti in izpeljati ne dá in tudi ne more.

Na listji in mladikah od „medene rose“ napadenih razvije se v posledici nek moki podoben prevleček, kar pa nič družega ni, nego razvoj neke glivice, katera se je bila na takih mestih nasedla in nabrala. Nastop in razvoj te glivice odvisen je deloma od vremena, osobito bolj vlažnega in toplega, katero je njenemu pomnoževanju jako ugodno, deloma pa tudi od položaja, v katerem se dotično sadno drevo in deli njegovi tako nahajajo, da je provspevanju te glivice posebno ugoden.

„Bela ali siva rosa“ (deževna rija ali smod) je potem takem za sadno drevje ravno tako, kot je mahovje in lišaji, prava zajedalka (šmarocarica), kar pa na tem mestu le zarad tega omenjamo, ker njeni nastop in razvoj deloma navadno od nje ugodnega vremena zavisi.

Poganjki in drevesno listje, kar bilo je od bele ali sive rose napadenega, polagoma zamre in se slednjič popolno vsuši. Mlado sadno drevčice za to nadlogo veliko več trpi, nego stareje in odraščeno. Trosi te glivice (bele ali sive rose) nahajajo se v zraku, kateri jih ravno tako kot trose drugih brezbrojnih glivic na vse strani in vetrove razširja. Ta glivica ima pa to posebno in čudno svojstvo, da le na posameznih poganjkih enostega sadnega drevja dobi za razvoj svoj potrebnih pogojev, na kojih (poganjkih) se potem učvrsti in pomnožuje med tem, ko drugi poleg teh se nahajajoči poganjki tudi potem, ako se je na-nje tros umetnim potom prenesel, neotrovani in zdravi ostanejo.

Bolj slabotni in zavoljo pomanjkanja potrebnega živeža v normalnem razvoju zadrževani poganjki so na sadnem drevju v največjih slučajih trosu te glive (medene ali sive rose) prava podlaga in ugodno mesto, kjer se nasede, razvija in pomnožuje. Sicer je pa vegetacijsko življenje te glivice do sedaj še premalo poznato, radi česar se tudi niso še pravi pripomočki iznajdli, s katerimi bi se mogla popolno vničiti, ali se vsaj sadno drevje pred njenimi škodljivimi napadi obvarovati.

Najboljši do sedaj znani pripomoček, sadno drevje pred slabimi nasledki te nadloge obvarovati je, da se napadene mladike odrežejo in raz drevesa odstranijo, ter da se pozneje (o svojem času) tako sadno drevo v svojem zunanem vejevju močno skrajša ali obreže, vsled česar potem novih krepkih in močnih poganjkov nastavi in razvije.

Poskušalo se je to glivico na sadnem drevju sem in tja tudi s tem vničiti, da so se napadeni deli njegovi najprej z vodo poškopili in oprali, potem pa s žveplnim cvetom (prahom) potrosili, kar se pa ni sponeslo in zaželjenega vspeha obrodilo. Po drugi strani je pa

tako postopanje v primeri s škodo, katero ta glivica na sadnem drevju napravlja, tudi prezamudno in predrago.

Po tej glivici trpi največ jabolčno sadno drevje, osobito ono finih namiznih vrst, katero bilo je v plitvo in kumrno zemljo stalno nasajeno.

(Konec prihodnjič.)

Trgovinska in obrtna zbornica

(Konec.)

VIII. Gosp. zbornični svetnik Karol Luckmann omenja poštno zvezo med Kranjem in Tržičem, ter pojasnjuje po njegovih mislih opravičene pritožbe prizadetih krogov, katerim bi se dalo odpomoči, ako bi se napravil nov poštni voz in se voznje na ta-le način določile: a) iz Tržiča naj bi odhajala pošta ob 10. uri in 15. minut dopoldne ter ob 5. uri popoldne, in v Kranj dohajala ob 12. uri opoldne oziroma ob 6. uri in 45 min. zvečer; b) iz Kranja naj bi pošta odhajala ob 8. uri in 15 min. zjutraj ter ob 1. uri popoldne, in v Tržič dohajala ob 10. uri dopoldne oziroma ob 2. uri in 45 min. popoldne.

Govornik ima te želje opravičene in predlaga: zbornica naj se v tej zadevi obrne do slav. c. kr. poštne vodstva najtoplejše priporočajoč izpolnitev omenjenih želj vdeležencev.

Predlog se je vsprejel.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

16.

Vrtovi v obče; vrtovi kitajski in peruvanski.

Umetnost se ne briga za vsakdanjo korist, kakor nam je znano, ona pozná samo en cilj, in ta je lepota. Izdelki človeški, kateri ne težé za tem, da ugajajo človeškemu očesu, da mu dušo ublažujejo in vznášajo, ne morejo nikdar biti umetnina.

V kolu umetnosti nahajamo glasbo, graditeljstvo, kiparstvo, slikarstvo, pa tudi vrtnarstvo. Človek je od nekdanj mačehinski postopal z vrtnarstvom, smatral ga je med ostalimi vejami umetnosti kot pastorka, malokedaj je hotel priznati, da tudi vrtnarstvo more biti umetnost. Dobro vemo, da oni vrt, ki ga skrbna gospodinja blizo svoje hiše neguje, ni nikaka umetnina. Toda, ali je vsaka hiša, ki jo je mojster postavil, tudi umetnina? Na vrtu, na katerem raste najžlahneje sadno drevje, ki napravlja senco in hlad, na vrtu, na katerem se previja vinska trta, more biti jako prijetno človeku, on more tu nahajati mnogo ugodnosti in užitka, ali vendar nikdo ne poreče, da takov vrt je umetnina. Dokler človek varuje in odlikuje take rastline, katere so mu zgolj na korist, dotle ni da bi govoril o umetnem vrtu. Če gospodinja na svojem vrtu naseje najlepših cvetlic, ona s tem pokazuje svojo nježno čut in ljubezen do lepote, ali ne stvarja nikake umetnine. Če hoče človek imeti umeten vrt, ne sme misliti na kako korist, edini cilj mu mora biti lepota. Iz takega vrta navadno človek izključuje vsako rastlino, katera bi mu koristila, samo da mu ne more kdo očitati, da je razen na lepoto še na kaj drugega mislil.

Izvor vsaki umetnosti je v lepoti, ali nazori o lepoti niso vselej in povsodi bili enaki. Po pokrajinah okolo sredozemnega morja, kjer so se v starem veku vse umetnosti najlepše razvijale in tudi razvile, imeli so o lepoti vse drugačne nazore, kakor po severnih

O boleznih in elementarnih poškodbah sadnega drevja.

Spisal M. Rant.

(Konec.)

X. Poškodbe sadnega drevja po viharjih in hudih vetrovih.

Sadno drevje, katero na visokih in vetrovnih legah ali sicer izbrisi stalno raste, pogostoma pred temi (viharji in vetrovi) na prav občutnih poškodbah veliko trpi. Ob pomladi, poletji in jeseni, kedar in ko je sadno drevje še v polnem listju, razpolaga to viharjem in vetrovom veliko večjo plan v napor, nego jo ob poznem jesenskem in pozimskem času, ko je drevje golo in listja prosto; zato so pa tudi poškodbe, katere viharji in vetrovi ob času polnega listja na sadnem drevju prouzročijo, za taisto dosta večje in pomenljivejše, nego so one, na listja prostem drevju prizadete. Sadno drevje, katero debelo in veliko sadja rodi, trpi precejšnjo škodo uže po srednje močnem vetru, ker ta nezrelo sadje s sadnimi strži vred raz drevo oruži, polomi in otrese. Zatega voljo naj bi pa napreden in razumen domači sadjerejec takih sadnih vrst drevje sadil vselej le v za-tišja in na lege, katere so pred izbrisi kolikor možno, dobro zavarovane. Večletna lastna skušnja mi potrjuje, da so za take sadne sorte po celem postojanskem šolskem okraji in na Krasu sploh najpriležnejši pritlikavci in nizki špalirji, okolo katerih burja in drugi močni vetrovi tako hudo in vničevalno briti ne morejo.

Še bolj občutna in osodepolnejša je pa ona škoda, katero vetrovi in viharji na sadnem drevju s tem napravljajo, da raz taisto večje veje ali tudi cele vrhe krehajo, kar se na starem odraščnem sadnem drevju, kakor tudi na onem, katero ima nepravilno in enostransko ali pa kotlasto (koševo) vrhovno vejino obliko ne ravno malokrat pripeti in zgodi. — Ako se bojimo, da bi se nam take veje in vrhi zavoljo starosti (krhkega lesa), zavoljo notranjih poškodb, zavoljo tega, ker so na izbrisi krajih in legah ali pa tudi zavoljo tega, ker so s sadjem preobložene in napolnjene, po vetrovih in viharjih raz drevó ne odkrhnila, moramo je, ako niso previsoko od tal, z rasohami podpreti, ali pa, ako so za take opore previsoko, jih s spojkami k glavni voditeljici ali drugemu krepkemu vrhu pripravititi in prikleniti. Na zunanjih mestih vej in vrhov, kjer se te spojke na drevesno luba tiščé, naj se ob lubadi priredijo primerne in zadostne podloge iz slame ali mahu, preko katerih (podlog) priredi se potem spojka, da se tako lubad pod njo ne oguli in ne odrigne. Na ta način zavarovana sta na vse strani dotična veja in vrh pred sicer neizogibnimi poškodbami, ter se nam ni bati, da bi se brez posebne nesreče lubad ogulila ali pa še celó (veja in vrh) raz drevo odkrehnila.

Ako nam vihar kako vejo od vrha ali pa celó vrh od debla odkrehne, napravi s tem na dotičnem mestu po odkrehu zeló veliko rano ali poškodbo s tem, da se ta (veja — vrh) na mestu odkreha gladko ne odlomi, nego temveč s saboj še del lubadi in lesa glavne veje in drevesnega debla potegne in odere. Take poškodbe, oziroma rane morajo se potem prav pazno, skrbno in gladko izrezati ter dobro in pošteno zamazati, da v njih poškodovani les trohneti ne prične. Ako bi se to strogo in skrbno ne izvršilo, bi taka rana po trohljenji še večja in za sadno drevo osodepolnejša postala.

Redkeje se pa prigodi, da bi kak silni vihar (orkan ali vrtinec) cela sadna drevesa iz zemlje s koreninami vred poruval. Ako se pa sem in tja tudi to prigodi, more se le tako drevje, katero ni še prestaro in ni bilo preveč poškodovano ter je ob enem za nov pravilni

nasad priloženo — pred poginom obvarovati. Če je pa vihar tako mlajše sadno drevje le od ene strani podrl ali na tla položil tako, da so korenine le od ene (na eni) strani poruvane in izdrte, moremo tako „podrto“ sadno drevje skoraj v vseh slučajih pogina oteti. V takih slučajih naj se pred vsem zemlja od in okolo izruvanih korenin popolno in varno-previdno odstrani; drevo naj se v njegovem vejnem vencu tako obreže, kot se ob pravilni obnovitvi, potem naj se pa z vitali ali, kakor pravimo: „vintami“ zopet v njegov prvotni položaj (stališče) spravi. Potem naj se odstranijo vsi poškodovani koreninski deli, a ostale korenine pa do poškodovanega in zdravega lesa gladko pričedijo ali pravilno obrežejo, se v njihovo prejšnjo — prvotno — lego poravnajo ter mesto izmetane prejšnje zemlje pa z dobro njivsko ali poljsko prstjo zasujejo, da se tem sigurneje primejo in bolje vrastejo. Ako se potem tako naravnano sadno drevo na vse strani dobro z rasohami podpré, da se ne more z deblom na nobeno stran majati, in ako se zemlja okolo njega do gotovega časa vlažna ohrani, prime in vraste se zopet čvrsto, dobro vspeva in pošteno rodi.

Tudi mlada, na novo posajena sadna drevesa prej in po viharjih mnogokrat več ali manj trpé, osobito, če so bila k oporam (koln) nepravilno in nezadostno privezana. Vsakega naprednega domačega sadjarja prva skrb po slednjem viharji morala bi biti, da svoje nove nasade strogo preišče in pregleda ter vse, kar je pri tem pomanjkljivega in poškodovanega najdel, zopet odstrani, popravi in v red dene. Le tako mu bode možno mladim drevescem na stalnem mestu lepo, ravnopokončno rast zagotoviti.

Ako domači sadjar ob takih slučajih in prilikah koristni stvari malo časa in nepomenljivega truda žrtvovati noče, rastlo mu bode marsikako sadno drevesce v posevni meri neukretno, česar mu pa v poznejših letih, ko bode drevo v svojih delih uže preveč krepko postalo več popraviti mogoče ne bode. Ob takih prilikah naj se pred vsem na to pazi, da se lubad drevesec nikjer ob oporne kole ne drgne. Tako „trenje“ provzročilo bi na drevescih novih poškodb in ran, katere bile bi v posledici sploh pravo pribežališče drevesnemu črvu (rojarju — *Cossus ligniperda* L.), a posebno pa še na jablanah, krvnim ušém, perečemu ognju, trohljadi itd., kar vse skupaj bi moglo drevó prav kmalu za vselej pod zló spraviti. To bilo bi domačemu sadjarju za njegovo majhno malomarnost neizogibno plačilo, česar si pa gotovo nikdo sam ne želi.

In tako smo z milimi domačimi sadjarji zopet en košček iz sadjereje precej obširno pretresli in prereševali. Največje veselje mi bode, ako sem s tem mogel tudi komu kaj vstreči in mu gledé bolezni sadnega drevja in elementarnih poškodb taistega mali poduk in navod v porabo podati.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

16.

Vrtovi v obče; vrtovi kitajski in peruvanski.

(Konec.)

Na ograjenem sadovnjaku je začel človek kmalu tudi druge rastline sejati in saditi. Pri miroljubivih in delavnih narodih razvija se tudi smisel za lepoto. Človek je bil s početka še neizveden, da bi si sam storil umetnine, s katerimi si hoče nasladjevati, zato jih je poiskal v bogati prirodi. Priroda nam ponuja premnogo